

บทที่ 3

การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และการคุ้มครอง สิทธิผู้ถูกกล่าวหาตามกฎหมายของไทย และต่างประเทศ

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในหน่วยงานของรัฐในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบหรือลักษณะแตกต่างกันไปตามที่ประเทศนั้น ๆ เห็นว่าเหมาะสมกับรูปแบบการปกครอง และความ เป็นอยู่ทางสังคมของประเทศตน ในบางประเทศอาจใช้วิธีการหรือกระบวนการทางกฎหมายทั่วไป เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมีได้จัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมา และในบางประเทศก็ใช้ วิธีการหรือกระบวนการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยตั้งหน่วยงานหรือองค์กรที่ จัดตั้งขึ้นมาพิเศษเป็นการเฉพาะ

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ถือเป็นปัญหาสำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความน่าเชื่อถือต่อนานาอารยะประเทศ ประเทศต่าง ๆ จึง ได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน อย่างจริงจัง แต่ทั้งนี้ ในแต่ละ ประเทศก็มีได้ละเลยในการที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับ การคุ้มครองอย่างเต็มที่

3.1 การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามกฎหมายไทย

คดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ถือเป็น คดีอาญาแผ่นดินที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งหากเป็นคดีอาญาทั่วไปที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินที่ มิใช่ ความผิดต่อส่วนตัว การดำเนินคดีต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใน ขั้นตอนฟ้องคดีพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้เริ่มคดี โดยการสอบสวน เมื่อพนักงาน สอบสวนเห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้วก็จะส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับทำความเข้าใจว่า ควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้มีคำสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ยังศาล ต่อไป¹ ส่วนคดี ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ แม้จะเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่มีใช้ความผิดต่อ ส่วนตัวเช่นเดียวกัน กับคดีอาญาทั่วไป แต่กระบวนการในการดำเนินคดีมีข้อแตกต่างไปจาก คดีอาญาแผ่นดินทั่วไป เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และ

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120-121 และมาตรา 140-143.

พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะไต่สวนและวินิจฉัย² กรณีที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลความผิด คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการ โดยแยกเป็น 4 กรณี กล่าวคือ

1) ส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสาร พยานหลักฐาน และความเห็นพร้อมสำเนา อิเล็กทรอนิกส์ ไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิมติ เพื่อให้อัยการสูงสุด ดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณีผู้ถูกกล่าวหา เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการ การเมืองอื่นนอกจากนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา ตุลาการศาล รัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ³

2) ส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และ คำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจ พิจารณาพิพากษาคดี กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁴

3) ส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัย ไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องต่อศาลทหารกรณีผู้ถูกกล่าวหา เป็นทหาร โดยให้ถือว่าอัยการสูงสุดผู้ฟ้องคดีเป็นอัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญ ศาลทหาร หรือจะมอบหมายให้อัยการทหารเป็นผู้ฟ้องคดีแทนก็ได้⁵

4) ประธานกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษา คดีเอง ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุด⁶

นอกจากนี้ในปัจจุบันพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ให้อำนาจผู้เสียหายสามารถนำคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการฟ้องร้องต่อศาลได้เอง⁷ แต่ต้อง ฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลภายในกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญาคด้วย

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234 (1) (2) และมาตรา 235 ประกอบ พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 28.

³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 76.

⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 91(1).

⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 96.

⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 95.

⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบพ.ศ. 2559 มาตรา 16 (1).

3.1.1 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

“คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ” (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เกิดจากแนวคิดที่ต้องการให้มีหน่วยงานตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะการตรวจสอบการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเดิมการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นหน้าที่ของ “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.)” ซึ่งมีอำนาจแต่เฉพาะการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ไม่ครอบคลุมถึงองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับ โดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นไม่อยู่ในอำนาจที่ ป.ป.ป. จะตรวจสอบ คงมีอำนาจตรวจสอบเฉพาะข้าราชการฝ่ายการเมืองเท่านั้น ทั้งกรรมการ ป.ป.ป. ยังดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการในเวลาเดียวกันทำให้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของข้าราชการฝ่ายการเมืองซึ่งอาจเป็นผู้ถูกตรวจสอบ ประกอบกับในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน ป.ป.ป. คงมีอำนาจแต่เพียงประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ไม่มีอำนาจที่จะสั่งการต่าง ๆ ได้ทำให้การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบากส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินคดีของ ป.ป.ป. ข้อบกพร่องดังกล่าวทำให้มีความพยายามที่จะปรับปรุงแก้ไขโครงสร้าง กลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเสียใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ” ขึ้นดังกล่าว

“คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ” หรือ “คณะกรรมการ ป.ป.ช.” ประกอบด้วยกรรมการจำนวนเก้าคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้นตามคำแนะนำของวุฒิสภา⁸ โดยกระบวนการสรรหาและเลือกสรรเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของผู้ที่จะได้รับการเสนอชื่อเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ก็คือต้องเป็นผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์⁹ โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่หลายประการ คือ

1) ใ้สอบสวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง¹⁰

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 232.

⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 10 (4).

¹⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 28 (1).

2) ใต้วงและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม¹¹

3) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว¹²

4) ใต้วงเพื่อดำเนินคดีในฐานความผิดอื่นที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2560 กำหนด หรือที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.¹³

5) ดำเนินการกับบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้หรือนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตาม 1) 2) และ 4) เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย¹⁴

3.1.2 การใต้วงคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

3.1.2.1 การเริ่มต้นของการใต้วงมีที่มาได้ 2 ทาง คือ

- 1) เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ใต้วงคำกล่าวหาเจ้าพนักงานของรัฐ¹⁵
- 2) เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเจ้าพนักงานของรัฐใต้วงร่ำรวยผิดปกติ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม¹⁶

3.1.2.2 การใต้วงในกรณีใต้วงมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 61¹⁷

“ในกรณีที่ผู้เสียหายใต้วงร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินคดี

¹¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 28 (2).

¹² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 28 (3).

¹³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 28 (4).

¹⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 30

¹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 59 วรรคแรก.

¹⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 59 วรรคท้าย.

¹⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 61.

กับเจ้าพนักงานของรัฐหรือบุคคลอื่นใดในข้อหาใด ๆ บรรดาที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้พนักงานสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริง รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น แล้วส่งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องที่ได้รับมาตามวรรคหนึ่งไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือแม้จะอยู่ในหน้าที่และอำนาจแต่เป็นเรื่องไม่ร้ายแรงที่เป็นการกล่าวหาเจ้าพนักงานของรัฐ และคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรมอบหมาย ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ ก็ให้ส่งเรื่องคืนพนักงานสอบสวนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากพนักงานสอบสวน โดยจะกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติด้วยก็ได้”

3.1.2.3 เรื่องที่ห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนตาม มาตรา 54 ได้แก่

1) เรื่องที่มีข้อกล่าวหาหรือประเด็นเกี่ยวกับเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้วินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดแล้ว เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันเป็นสาระสำคัญแก่คดี ซึ่งอาจทำให้ผลของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เปลี่ยนแปลงไป

2) เรื่องที่เป็นคดีอาญาในประเด็นเดียวกันและศาลประทับฟ้องหรือพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดแล้ว เว้นแต่คดีนั้นได้มีการถอนฟ้องหรือทิ้งฟ้อง หรือเป็นกรณีที่ศาลยังมิได้วินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรับหรือยกคำกล่าวหาขึ้นขึ้นพิจารณาก็ได้

3) ผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาตาย เว้นแต่เป็นกรณีร้ายแรงผิดปกติ

3.1.2.4 การดำเนินการไต่สวน มีขั้นตอนการไต่สวน 2 ขั้นตอน คือ

1) การตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น

การตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นนั้นกำหนดให้เลขาธิการหรือผู้ที่เลขาธิการมอบหมายตรวจสอบเบื้องต้นก่อนตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด หากตรวจสอบเบื้องต้นแล้วพบว่ามีข้อมูลหรือรายละเอียดไม่เพียงพอที่จะดำเนินการต่อไป หรือความผิดที่กล่าวหาไม่ได้อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือเป็นเรื่องที่ห้ามมิให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. รับไว้พิจารณา ให้เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาตามระยะเวลาและวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งไม่รับเรื่องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าเป็นกรณีที่มีคำกล่าวหาให้มีหนังสือแจ้งให้ผู้กล่าวหาทราบด้วยหากคำกล่าวหาใดที่ไม่มีเหตุที่ไม่รับไว้พิจารณาให้ดำเนินการไต่สวนต่อไป ทั้งนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้พิจารณาและมีคำสั่งแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ได้ หากผู้กล่าวหาไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่รับเรื่องไว้พิจารณาอาจมีหนังสือขอให้

คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาบททวนคำสั่งนั้นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง¹⁸

ในการตรวจสอบเบื้องต้นให้เลขาธิการหรือหัวหน้าพนักงานไต่สวนมีอำนาจออกคำสั่งผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องและขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำการ หรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใด ๆ เพื่อตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัดเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวนได้ ตามมาตรา 34 (1) (2) และ (3)

2) การไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้น

การไต่สวนเพื่อพิสูจน์มูลความผิดในทางอาญา หรือวินัย นั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายเลขาธิการหัวหน้าพนักงานไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนเป็นผู้ไต่สวนเบื้องต้นได้ตามมาตรา 50 โดยให้เลขาธิการ หัวหน้าพนักงานไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนดำเนินการเป็นคณะกรรมการประกอบด้วยเลขาธิการหรือผู้ช่วยพนักงานไต่สวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยก็ได้ และในการไต่สวนปากคำผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานต้องกระทำโดยเลขาธิการ หัวหน้าพนักงานไต่สวนหรือพนักงานไต่สวนหนึ่งคน และผู้ช่วยพนักงานไต่สวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อีกหนึ่งคนตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยจะต้องดำเนินการให้เสร็จและจัดทำรายงานการไต่สวนเบื้องต้นเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับมอบหมายทั้งนี้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาสั่งขยายระยะเวลา โดยให้ขยายระยะเวลาได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินหกสิบวัน ในการไต่สวนเบื้องต้นให้เลขาธิการและหัวหน้าพนักงานไต่สวน มีอำนาจออกคำสั่งผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประโยชน์ในการไต่สวน ขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำการ หรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใด ๆ เพื่อตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัดเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวน ตามมาตรา 34 (1) (2) และ (3)¹⁹ ทั้งนี้ หากเรื่องใดที่เป็นเรื่องสำคัญมีผลกระทบอย่างกว้างขวางหรือเป็นกรณีมีการไต่สวนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนเอง หรือจะแต่งตั้งกรรมการไม่น้อยกว่าสองคนและบุคคลอื่นเป็นคณะกรรมการไต่สวนก็ได้²⁰ แต่ห้ามมิให้กรรมการ กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ มีส่วนได้เสีย

¹⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 49.

¹⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 50.

²⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 51.

มีสาเหตุ โจรกรรม หรือเป็นญาติกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหาเข้าร่วมดำเนินการไต่สวนพิจารณาหรือวินิจฉัยคดี หากมีเหตุดังกล่าวให้ผู้นั้นแจ้งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายโดยเร็ว และระหว่างนั้นห้ามมิให้บุคคลดังกล่าวยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องนั้นจนกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายจะวินิจฉัย ทั้งนี้ ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้มีส่วนได้เสียจะคัดค้านบุคคลดังกล่าวก็ได้ โดยยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ปรากฏเหตุดังกล่าว ตามหลักเกณฑ์ ระยะเวลาดำเนินการ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด²¹

กระบวนการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นมีขั้นตอนการดำเนินการโดยสรุป ดังนี้

1) จะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย และต้องไม่ทำหรือจัดทำกรใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้อำนาจบังคับหรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้นั้นให้ถ้อยคำ²²

2) ระหว่างการไต่สวนหากการให้ผู้ถูกกล่าวหายังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจจะเกิดความเสียหายให้แก่ทางราชการหรือเป็นอุปสรรคในการไต่สวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราวได้²³

3) ในกรณีที่ปรากฏจากการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นว่ามีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะมีการโอน ยักย้าย แปรสภาพ หรือชุกช่อนทรัพย์สินที่ผู้ถูกกล่าวหาได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบเนื่องจากการกระทำความผิดที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการร่ำรวยผิดปกติ หากความผิดนั้นมีโทษทางอาญา คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว แต่หากเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการร่ำรวยผิดปกติ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันยึดหรืออายัด หรือจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องคดีนั้น²⁴

4) กรณีเห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิดให้กรรมการหรือพนักงานไต่สวนแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาและแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำ

²¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 56.

²² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 67.

²³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 90.

²⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 69.

ประกอบการชี้แจง พร้อมแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงสิทธิในการคัดค้านการมีส่วนได้เสียของ กรรมการหรือพนักงานไต่สวนด้วย ซึ่งกรรมการหรือพนักงานไต่สวนต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหา ทราบด้วยว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจไม่เกิน 3 คน เข้า ฟังในการชี้แจงหรือ ให้ปากคำของตนได้²⁵

5) เมื่อดำเนินการไต่สวนเสร็จให้คณะกรรมการไต่สวนและผู้ไต่สวนเบื้องต้นจัดทำ ส่วนวนการไต่สวนนำเสนอประธานกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา ต่อไปตามมาตรา 75 โดยมี สารระสำคัญ คือ ชื่อและตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหา เรื่องที่ผู้ถูกกล่าวหา ขอกกล่าวหา คำแก้ ขอกกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริง เหตุผลในการพิจารณาวินิจฉัยทั้งใน ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงสรุปความเห็นเกี่ยวกับ เรื่องที่กล่าวหา²⁶

3.1.3 ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการไต่สวนและการสอบสวน

“การไต่สวน” กับ “การสอบสวน” เป็นขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล โดย “การไต่สวน” เป็นการดำเนินการโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการไต่สวนที่ได้รับ แต่งตั้งจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะผู้ไต่สวนเบื้องต้นที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่วน “การสอบสวน” เป็นการดำเนินการโดยพนักงานสอบสวน จึงมีข้อที่น่าพิจารณาว่า “การไต่สวน” กับ “การสอบสวน” มีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 ได้ให้ความหมายของคำว่า “การไต่สวน” หมายความว่า การแสวงหา การ รวบรวม และการดำเนินการอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน และมาตรา 115 วรรคท้าย ได้กำหนดให้นำความในหมวด 2 ว่าด้วยการไต่สวนมาใช้บังคับกับการดำเนินการกรณี รั่วรอยผิดปกติด้วยโดยอนุโลม

ส่วน “การสอบสวน” ปรากฏความหมายอยู่ในมาตรา 2 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวม พยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวน ได้ ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและ เพื่อจะเอาตัว ผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ”

เมื่อพิจารณาความหมายของ “การไต่สวน” กับ “การสอบสวน” แล้ว จะเห็นว่ามีความหมายใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะ

²⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 70 ถึง มาตรา 73.

²⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 75.

ทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความผิดอาญาเช่นเดียวกัน โดย “การไต่สวน” จะเพิ่มความหมายในส่วนการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน และพิสูจน์ความร้ายแรงผิดปกติซึ่งแตกต่างไปจาก “การสอบสวน” ซึ่งเป็นการดำเนินการเฉพาะความผิดอาญาเท่านั้น นอกจากนี้ยังแตกต่างกันที่องค์กรที่ทำหน้าที่ในการ “ไต่สวน” และ “การสอบสวน” กล่าวคือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการไต่สวนที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะไต่สวนเบื้องต้นซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการ “ไต่สวน” ส่วน “การสอบสวน” องค์กรที่ทำหน้าที่ในการ “สอบสวน” ได้แก่พนักงานสอบสวน นั่นเอง ส่วนหากพิจารณาในแง่ระบบการดำเนินคดีอาญาตามที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อ 3.3 ระบบการดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการมีการดำเนินการทั้งในส่วนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยใช้กระบวนการ “ไต่สวน” เป็นหลัก และดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้กระบวนการ “สอบสวน” ซึ่งได้วิเคราะห์ให้เห็นในหัวข้อดังกล่าวแล้วว่า “การไต่สวน” โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะใช้ระบบการไต่สวน ส่วน “การสอบสวน” โดยพนักงานสอบสวนจะใช้ระบบกล่าวหา ขึ้นอยู่กับช่องทางในการดำเนินคดี นั่นเอง

3.1.3.1 กระบวนการไต่สวน

การไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแทน หรือมอบหมายคณะไต่สวนเบื้องต้นดำเนินการไต่สวน โดยคณะกรรมการไต่สวนและคณะไต่สวนเบื้องต้นต้องปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ดังได้กล่าวแล้ว ซึ่งกระบวนการไต่สวนมีขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1) กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน

(1) ขั้นตอนการมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน

ในการไต่สวนเรื่องใดที่เป็นเรื่องสำคัญมีผลกระทบอย่างกว้างขวาง หรือ เป็นกรณีมีการไต่สวนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะแต่งตั้งกรรมการไม่น้อยกว่าสองคนและบุคคลอื่นเป็นคณะกรรมการก็ได้โดยคณะกรรมการไต่สวนประกอบด้วย ประธานกรรมการ กรรมการ กรรมการและเลขานุการ และอาจมีกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการด้วยก็ได้ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนแล้ว ให้จัดทำคำสั่งแต่งตั้งเสนอประธานกรรมการ

ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย เพื่อลงนาม ให้คณะกรรมการไต่สวนดำเนินการไต่สวนให้แล้วเสร็จและจัดทำสำนวนการไต่สวนเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับมอบหมาย²⁷

กรณีมีเหตุแห่งการคัดค้านกรรมการไต่สวน ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ปรากฏเหตุเหตุแห่งการคัดค้านนั้น ในการพิจารณาคัดค้านให้นำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ให้ผู้ที่ถูกคัดค้านพ้นจากการแต่งตั้งหรือพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องนั้น ๆ ในกรณีที่กำลังดำเนินฟ้อง หรือเป็นกรณีที่เห็นว่าหากให้ผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือการไต่สวนอาจไม่ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน ซึ่งการพ้นจากการแต่งตั้งดังกล่าวย่อมไม่กระทบถึงการดำเนินการไต่สวนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว²⁸

กรณีมีเหตุแห่งการคัดค้านผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ปรากฏเหตุเหตุแห่งการคัดค้านนั้น ในการพิจารณาคัดค้านให้นำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง หากพิจารณาคัดค้านแล้วฟ้อง หรือเป็นกรณีที่เห็นว่าหากให้ผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือการไต่สวนอาจไม่ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน ก็ให้มีคำสั่งให้กรรมการผู้พ้นจากการเป็นกรรมการในคดีเรื่องนั้น ซึ่งการพ้นจากการเป็นกรรมการฯ ดังกล่าว ย่อมไม่กระทบถึงการดำเนินการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นที่ได้ดำเนินการไปแล้ว²⁹

(2) ขั้นตอนการประชุมปรึกษาคดี

ให้คณะกรรมการไต่สวนจัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาและกำหนดแนวทางการไต่สวน มอบหมายกรรมการไต่สวน กรรมการและเลขานุการในคณะกรรมการไต่สวน และกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการไต่สวน เพื่อทำหน้าที่แทนคณะกรรมการไต่สวน

²⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 51 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 51.

²⁸ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 7 ประกอบ ข้อ 57 ถึง ข้อ 60.

²⁹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 7 ประกอบข้อ 57 ข้อ 58 และข้อ 59.

โดยในการประชุมปรึกษาคดีต้องมีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการได้
 ส่วนทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม การลงมติของคณะกรรมการได้ส่วนให้ถือเสียงข้างมาก โดย
 กรรมการได้ส่วนคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่
 ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด³⁰

(3) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการได้ส่วน มีดังนี้

(3.1) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ
 รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น มาให้ถ้อยคำหรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง
 มาเพื่อประโยชน์ในการได้ส่วน³¹

(3.2) ให้นำบุคคลมาให้ถ้อยคำ หรือส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานใด ๆ มาเพื่อ
 ประโยชน์ในการได้ส่วน³²

(3.3) ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำ
 การ หรือ สถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใด ๆ ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและ
 พระอาทิตย์ตก หรือ ในระหว่างเวลาที่มีการประกอบกิจการ เพื่อตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัด
 เอกสาร ทรัพย์สิน หรือ พยานหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ได้ส่วน และหากยังดำเนินการ
 ไม่แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าว ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้จนกว่าจะแล้วเสร็จ³³

(3.4) คณะกรรมการได้ส่วนมีอำนาจแต่งตั้งหัวหน้าพนักงานได้ส่วนหรือพนักงานได้
 ส่วน และพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ช่วยเหลือคณะกรรมการได้ส่วนในการดำเนินการ ตามหน้าที่
 รวมทั้งให้ดำเนินการ รวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ได้รับมอบหมายได้ ทั้งนี้
 โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะ ระดับตำแหน่ง และการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานตาม
 สมควร ในกรณีมีความจำเป็นต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับ
 เรื่องที่ทำการได้ส่วน ให้คณะกรรมการได้ส่วนมีอำนาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวที่ไม่มีลักษณะ

³⁰ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและได้ส่วน พ.ศ. 2561 ข้อ 52

³¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 34 (1)
 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและได้ส่วน พ.ศ. 2561
 ข้อ 51 วรรคท้าย.

³² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 34 (2)
 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและได้ส่วน พ.ศ. 2561
 ข้อ 51 วรรคท้าย.

³³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 34 (3)
 ประกอบ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและได้ส่วน
 พ.ศ. 2561 ข้อ 51 วรรคท้าย.

ตามมาตรา ๕๖ ให้เป็นที่ปรึกษา หรือเสนอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒินั้น เป็นกรรมการในคณะกรรมการไต่สวนได้³⁴

(3.5) ให้ประธานกรรมการไต่สวน หรือกรรมการและ เลขานุการ เป็นผู้ลงนามใน หนังสือหรือคำสั่งเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่

(3.6) กรณีที่การไต่สวนข้อเท็จจริงพบว่า มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลอื่นซึ่งเป็น ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์แก่ เจ้าพนักงานของรัฐ เพื่อจงใจให้กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่เป็นผู้มี ส่วนร่วมในการกระทำความผิดในเรื่องที่อยู่ระหว่างการไต่สวน ให้คณะกรรมการไต่สวน มีอำนาจ ดำเนินการไต่สวนผู้นั้นต่อไปได้³⁵

(4) ขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

(4.1) การแจ้งข้อกล่าวหา

เมื่อคณะกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากการไต่สวนมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุน ข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิด ให้คณะกรรมการไต่สวน มีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อ กล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยในการแจ้งข้อกล่าวหาให้คณะกรรมการไต่สวนจัดทำเป็น บันทึกรับการแจ้งข้อกล่าวหาระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำ ผิดและแจ้งข้อกล่าวหาเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี และในกรณีที่กล่าวหาว่า ร่ำรวยผิดปกติ ให้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติ สถานที่ตั้งของทรัพย์สิน ชื่อ และที่อยู่ของผู้ครอบครองหรือมีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในขณะที่แจ้งข้อกล่าวหา ทั้งนี้เท่าที่ทำได้ด้วย พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงสิทธิการคัดค้านตามมาตรา 56 โดยให้ ทำขึ้นเป็นสองฉบับเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานประกอบสำนวนการไต่สวนจำนวนหนึ่งฉบับ และส่ง ให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็น หลักฐานด้วย³⁶

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาตามกำหนดนัดเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาไม่ว่ากรณีใด ๆ ให้ ส่งบันทึกรับการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จัดส่งไปทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ในการจัดส่งบันทึกรับการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ทำบันทึกรับการแจ้งข้อกล่าวหา เป็นสามฉบับ เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนหนึ่งฉบับ โดยให้ส่งไปให้ ผู้ถูกกล่าวหาสอง ฉบับ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่

³⁴ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 53

³⁵ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 70

³⁶ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 72-74.

รับทราบส่งกลับคืนมารวมไว้ในสำนวนการไต่สวนหนึ่งฉบับ โดยเมื่อล่วงพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว แม้จะไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาคืน หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา³⁷

(4.2) การชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

กรณีที่คณะกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ถือว่าได้รับทราบข้อกล่าวหา ซึ่งในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาโดยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองวิธีต่อไปนี้ คือ ทำเป็นหนังสือ หรือชี้แจงด้วยวาจา และผู้ถูกกล่าวหามีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ไม่เกินสามคน โดยผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐานโดยขอให้คณะกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้³⁸

ผู้ถูกกล่าวหาอาจร้องขอขยายระยะเวลาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยให้ยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อผู้ไต่สวน โดยระบุเหตุผลและความจำเป็น ประกอบคำร้องหากคณะกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้แต่รวมระยะเวลาทั้งหมดต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อกล่าวหา เว้นแต่มีเหตุพฤติการณ์พิเศษ หรือเหตุสุดวิสัย³⁹

นอกจากนั้นเมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อ คณะกรรมการไต่สวนเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมคณะกรรมการไต่สวนจะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอก็ได้ เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำผิดตามที่กล่าวหา หรือ กระทบต่อสาระสำคัญของพยานหลักฐาน ในคดีให้คณะกรรมการไต่สวนมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่

³⁷ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 75.

³⁸ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74
วรรคสอง ประกอบข้อ 77.

³⁹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 78.

ผู้กล่าวหาร้องขอ⁴⁰

(5) ขั้นตอนการไต่สวนเพิ่มเติม

เมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และได้รับฟังคำชี้แจงแก่ข้อกล่าวหาจากผู้ถูกกล่าวหาแล้ว หากคณะกรรมการไต่สวนเห็นสมควรอาจทำการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมโดยการสอบปากคำพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีคำสั่งเรียกเอกสารหรือหลักฐานจากหน่วยงานหรือบุคคลใด เพื่อประกอบการพิจารณาในการวินิจฉัยคดี⁴¹

(6) ขั้นตอนการพิจารณาและสรุปสำนวน

เมื่อคณะกรรมการไต่สวนดำเนินการไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดตามที่มีการกล่าวหา โดยหากได้ไต่สวนพยานหลักฐานของคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดี และเห็นว่าได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยมูลความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้มีการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในสำนวนคดีโดยเร็ว โดยให้คณะกรรมการไต่สวนประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาข้อชี้แจงนำหนัก พยานหลักฐานทั้งปวงจากข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้จากการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ผิดหรือกระทำอันเป็นมูล ความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ อย่างไร พร้อมด้วยเหตุผลในการพิจารณาทำความเห็นและพยานหลักฐานประกอบคำวินิจฉัย รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง และให้จัดทำสำนวนการไต่สวนต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช.⁴²

2) กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายคณะไต่สวนเบื้องต้น

ในการไต่สวน คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายเลขาธิการ หัวหน้า พนักงานไต่สวน หรือพนักงานไต่สวน เป็นผู้ไต่สวนเบื้องต้นได้ ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้เลขาธิการ หัวหน้าพนักงานไต่สวน หรือพนักงานไต่สวนดำเนินการเป็นคณะ ประกอบด้วยเลขาธิการหรือหัวหน้าพนักงานไต่สวนเป็นหัวหน้า พนักงานไต่สวนอย่างน้อยหนึ่งคนร่วมเป็นคณะ และอาจเสนอรายชื่อผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะ ระดับของตำแหน่งและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาด้วย ซึ่งในการไต่สวนเบื้องต้นดังกล่าวคณะไต่สวนเบื้องต้นต้องดำเนินการให้เสร็จและจัดทำรายงานการไต่สวนเบื้องต้น เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับ

⁴⁰ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 79.

⁴¹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 81

⁴² ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 84

มอบหมาย⁴³

(1) ขั้นตอนการมีคำสั่งมอบหมายคณะไต่สวนเบื้องต้น

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้ไต่สวนเบื้องต้นเรื่องใด คณะไต่สวนเบื้องต้นที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาไม่เกิน สองปีนับแต่วันเริ่มดำเนินการไต่สวน โดยให้คำนึงถึงความรวดเร็ว ความยากง่ายของการไต่สวน และอายุความของการดำเนินการในเรื่องนั้น โดยจะระบุระยะเวลาของการไต่สวนข้อกล่าวหา แต่ละประเภทที่แตกต่างกันก็ได้ เว้นแต่กฎหมายหรือระเบียบนี้จะกำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาดังกล่าว คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจขยายระยะเวลาออกไปตามที่จำเป็นได้ แต่รวมแล้วต้องไม่เกินสามปี เว้นแต่เป็นเรื่องที่จำเป็นต้องเดินทางไปไต่สวนในต่างประเทศ หรือขอให้หน่วยงานของต่างประเทศดำเนินการไต่สวนให้ หรือขอรับเอกสารหลักฐานจากต่างประเทศ จะขยายระยะเวลาออกเท่าที่จำเป็นก็ได้⁴⁴

กรณีมีเหตุแห่งการคัดค้านบุคคลในคณะไต่สวนเบื้องต้น ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ปรากฏเหตุแห่งการคัดค้านนั้น ในการพิจารณาคำคัดค้านให้นำเสนอกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัย ซึ่งต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ให้ผู้ที่ถูกคัดค้านพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องนั้น ๆ ในกรณีที่คำคัดค้านนั้นฟังขึ้น หรือเป็นกรณีที่เห็นว่าหากให้ผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือการไต่สวนอาจไม่ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน ซึ่งการพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ย่อมไม่กระทบถึงการไต่สวนเบื้องต้นที่ได้ดำเนินการไปแล้ว⁴⁵

(2) การลงมติของคณะไต่สวนเบื้องต้น

การลงมติของคณะไต่สวนเบื้องต้นให้ถือเสียงข้างมากตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 54 พรรคห้า ที่ให้นำการลงมติของคณะกรรมการไต่สวนในข้อ 52 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(3) อำนาจหน้าที่ของเลขาธิการและหัวหน้าพนักงานไต่สวนในคณะไต่สวนเบื้องต้น มีดังนี้

⁴³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 50 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 54

⁴⁴ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 48.

⁴⁵ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 7 ประกอบ ข้อ 57 – 60.

(3.1) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น มาให้ถ้อยคำหรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง มาเพื่อประโยชน์ในการไต่สวน⁴⁶

(3.2) ให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานใด ๆ มาเพื่อประโยชน์ในการไต่สวน⁴⁷

(3.3) ดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำการ หรือ สถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใด ๆ ในเวลาระหว่าง พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก หรือในระหว่างเวลาที่มีการประกอบกิจการ เพื่อตรวจสอบ ค้น บัด หรืออายัดเอกสาร ทรัพย์สิน หรือ พยานหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไต่สวน และหากยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าว ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้จนกว่าจะแล้วเสร็จ⁴⁸

(3.4) ให้เลขธิการหรือหัวหน้าพนักงานไต่สวนเป็นผู้ลงนามในหนังสือหรือคำสั่งเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่⁴⁹

(3.5) กรณีที่การไต่สวนเบื้องต้นพบว่ามีเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน รวมทั้งผู้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นแก่เจ้าพนักงานของรัฐ เพื่อจูงใจให้กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในเรื่องที่อยู่ระหว่างการไต่สวน ให้คณะไต่สวนเบื้องต้นมีอำนาจดำเนินการไต่สวนเบื้องต้นผู้นั้นต่อไปได้⁵⁰

(4) ขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

(4.1) การแจ้งข้อกล่าวหา

เมื่อคณะไต่สวนเบื้องต้นเห็นว่า จากการไต่สวนเบื้องต้นมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิด ให้คณะไต่สวนเบื้องต้นสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

⁴⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 34 (1) ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 54 วรรคสี่.

⁴⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 34 (2) ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 54 วรรคสี่.

⁴⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 34 (3) ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 51 วรรคสี่.

⁴⁹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 56 (3).

⁵⁰ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 70

พร้อมทั้ง ความเห็นเสนอกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลเพื่อพิจารณาให้แจ้งข้อกล่าวหา และให้พนักงานไต่สวนแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ในกรณีกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหา อาจมีคำสั่งให้คณะไต่สวนเบื้องต้น ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ โดยให้ระบุประเด็นข้อไม่สมบูรณ์ที่จะให้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมให้ครบถ้วนไว้ในคราวเดียวกันด้วย หากคณะไต่สวนเบื้องต้นเห็นว่าพยานหลักฐานที่รวบรวมเพิ่มเติมเพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหา หรือไม่อาจหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมต่อไปได้ แต่กรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะแจ้งข้อกล่าวหาหรือเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้เสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาว่าจะแจ้งข้อกล่าวหาหรือดำเนินการประการอื่นใดต่อไป ในกรณีที่กรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลเห็นชอบกับคณะไต่สวนเบื้องต้นว่าให้มีการแจ้งข้อกล่าวหา ให้คณะไต่สวนเบื้องต้นมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยในการแจ้งข้อกล่าวหาให้คณะไต่สวนเบื้องต้นจัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดและแจ้งข้อกล่าวหาเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี และในกรณีที่กล่าวหาว่าร้ายรอยผิดปกติ ให้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ร้ายรอยผิดปกติ สถานที่ตั้งของทรัพย์สิน ชื่อและที่อยู่ของผู้ครอบครองหรือมีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในขณะที่แจ้งข้อกล่าวหา ทั้งนี้เท่าที่ทำได้ พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงสิทธิการคัดค้านตามมาตรา 56 โดยให้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานประกอบสำนวนการไต่สวนจำนวนหนึ่งฉบับ และส่งให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย⁵¹

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาตามกำหนดนัดเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาไม่ว่ากรณีใด ๆ ให้ส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จัดส่งไปทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ในการจัดส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสามฉบับ เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนหนึ่งฉบับ โดยให้ส่งไปให้ผู้ถูกกล่าวหาสองฉบับ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับทราบส่งกลับคืนมารวมไว้ในสำนวนการไต่สวนหนึ่งฉบับ โดยเมื่อล่วงพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้อำนาจการดังกล่าวแล้ว แม้จะไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาคืน หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา⁵²

⁵¹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 72-74.

⁵² ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 75.

(4.2) การชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

กรณีที่คณะไต่สวนเบื้องต้นมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ต้องให้ออกโอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ถือว่าได้รับทราบข้อกล่าวหา ซึ่งในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาโดยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองวิธีต่อไปนี้ คือ ทำเป็นหนังสือ หรือชี้แจงด้วยวาจา และผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ไม่เกินสามคน โดยผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้คณะกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้⁵³

ผู้ถูกกล่าวหาอาจร้องขอขยายระยะเวลาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยให้ยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อผู้ไต่สวน โดยระบุเหตุผลและความจำเป็น ประกอบคำร้อง หากคณะกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้แต่รวมระยะเวลาทั้งหมดต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อกล่าวหา เว้นแต่มีเหตุพฤติการณ์พิเศษ หรือเหตุสุดวิสัย⁵⁴

นอกจากนั้นเมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อคณะไต่สวนเบื้องต้นเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมคณะไต่สวนเบื้องต้นจะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอก็ได้ เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคลผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำผิดตามที่กล่าวหา หรือกระทบต่อสาระสำคัญของพยานหลักฐานในคดีให้คณะไต่สวนเบื้องต้นมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่ผู้กล่าวหา⁵⁵

(5) ขั้นตอนการไต่สวนเพิ่มเติม

เมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และได้รับฟังคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาจากผู้ถูกกล่าวหาแล้ว หากคณะไต่สวนเบื้องต้นเห็นสมควรอาจทำการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยการสอบปากคำพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีคำสั่งเรียกเอกสารหรือหลักฐานจาก

⁵³ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74 วรรคสอง ประกอบข้อ 77.

⁵⁴ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 78.

⁵⁵ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 79

หน่วยงานหรือบุคคลใด เพื่อประกอบการพิจารณาในการวินิจฉัยคดี⁵⁶

(6) ขั้นตอนการพิจารณาและสรุปสำนวน

เมื่อคณะไต่สวนเบื้องต้นดำเนินการไต่สวนเบื้องต้นและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวง เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดตามที่มีการกล่าวหาโดยหากได้ไต่สวนพยานหลักฐานของคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดี และเห็นว่าได้ข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยมูลความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ให้มีการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในสำนวนคดีโดยเร็ว โดยให้คณะไต่สวนเบื้องต้นประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาข้อชี้แจงนำหนัก พยานหลักฐานทั้งปวงจากข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการไต่สวนเบื้องต้นแล้วมีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ผิดหรือกระทำการอันเป็นมูลความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ อย่างไร พร้อมด้วยเหตุผลในการพิจารณาทำความเห็นและพยานหลักฐานประกอบคำวินิจฉัย รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง และให้จัดทำสำนวนการไต่สวนต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช.⁵⁷

3) กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์คณะไต่สวนเอง

ในการไต่สวนเรื่องใดที่เป็นเรื่องสำคัญมีผลกระทบอย่างกว้างขวาง หรือเป็นกรณีมีการไต่สวนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการไต่สวนเสียเองก็ได้ โดยระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 50 กำหนดให้นำความในหมวด 4 ส่วนที่ 2 ส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 มาใช้บังคับกับการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยอนุโลม กล่าวคือ การแต่งตั้งและการมอบหมาย การคัดค้าน และการพิจารณาคัดค้าน วิธีดำเนินการไต่สวน และการพิจารณาและจัดทำสำนวนการไต่ คงเป็นไปเช่นเดียวกับการไต่สวนของคณะกรรมการไต่สวนคดีกล่าวแล้ว

(1) ขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับสำนวนการไต่สวนหรือรายงานการไต่สวนเบื้องต้นแล้ว ให้จัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวัน และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาสำนวนการไต่สวนแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมีมติให้คณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นชุดเดิมไต่สวนทำการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นเพิ่มเติมก็ได้ หรือแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นชุดใหม่ทำการไต่สวนหรือไต่สวนเพิ่มเติมก็ได้

⁵⁶ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 81.

⁵⁷ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 84

โดยให้คณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นทำการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นเพิ่มเติมให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แล้วสรุปข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้มาพร้อม ทั้งอาจทำความเห็นเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณา หรือตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ⁵⁸

กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูลให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยเร็วซึ่งต้องไม่ช้ากว่าสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ⁵⁹ หากข้อกล่าวหาใดมีมติว่ามีมูลความผิดทางอาญาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการดังนี้

(1.1) ส่งรายงาน ส่วนวนการไต่สวน เอกสาร พยานหลักฐาน และความเห็น พร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติลงความเห็นว่ามีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระร่ำรวยผิดปกติ หรือมีพฤติการณ์ทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย เพื่อให้อัยการสูงสุดดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป ทั้งนี้ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาให้อัยการสูงสุดแต่ให้แจ้งผู้ถูกกล่าวหาทราบ⁶⁰

(1.2) ให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีหรือยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุดในขณะกระทำความผิดหรือขณะที่ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ หรือกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน⁶¹

(1.3) ส่งรายงาน ส่วนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัย ไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ หรือกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดี⁶²

⁵⁸ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 86

⁵⁹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 87

⁶⁰ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 89 (1)

⁶¹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 89 (3)

⁶² ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 89 (5)

3.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

จากการศึกษากระบวนการไต่สวนจะพบว่าเกี่ยวข้องกับโดยตรงระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้น แล้วแต่กรณี กับผู้ถูกกล่าวหา โดยการไต่สวน จะมีกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งในทุกขั้นตอนจะมีผลกระทบโดยตรง ต่อสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนกระทั่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติในเรื่องกล่าวหา นั้น ๆ สิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวได้มีการรับรองและคุ้มครองโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 โดยผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ทั้งในการไต่สวนโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการไต่สวนและคณะไต่สวนเบื้องต้น สิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวประกอบด้วย

3.2.1 สิทธิที่จะคัดค้านบุคคลผู้เข้าร่วมดำเนินการ

สิทธิคัดค้านบุคคลผู้เข้าร่วมดำเนินการ ปรากฏตามมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 บัญญัติว่า ห้ามมิให้กรรมการ ป.ป.ช. กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีเหตุดังต่อไปนี้ เข้าร่วมดำเนินการไต่สวน พิจารณาหรือวินิจฉัย

(1) รู้เห็นเหตุการณ์หรือเคยสอบสวนหรือพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหาในฐานะอื่นที่มีไฉ่ ในฐานะกรรมการ ป.ป.ช. กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่มาก่อน

(2) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่กล่าวหา

(3) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

(4) เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดาหรือมารดากับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

(5) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติหรือเป็นหุ้นส่วนหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดแย้งกัน ทางธุรกิจกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

ในการดำเนินการในเรื่องใด กรรมการ กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ใดมีเหตุตามวรรคหนึ่งในเรื่องนั้น ให้ผู้นั้นแจ้งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายโดยเร็ว และระหว่างนั้น

ห้ามมิให้บุคคลดังกล่าวยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องนั้นจนกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายจะวินิจฉัย ซึ่งต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในเจ็ด วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้มีส่วนได้เสียจะคัดค้านกรรมการ กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ได้รับ แต่งตั้งหรือมอบหมาย ซึ่งมีเหตุความวรรคหนึ่งก็ได้ โดยยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ปรากฏเหตุดังกล่าวเพื่อพิจารณา วินิจฉัย ในระหว่างที่รอการวินิจฉัยให้กรรมการ กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งถูกคัดค้านระงับการปฏิบัติหน้าที่ ไว้พลางก่อน การยื่นคำคัดค้าน การพิจารณาคัดค้าน และการแต่งตั้งหรือมอบหมายบุคคลดังกล่าว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ระยะเวลาดำเนินการ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

3.2.2 สิทธิที่จะไม่ให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการไต่สวน

การไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการมีวัตถุประสงค์ที่จะพิสูจน์ความผิด และ นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้นในขณะที่ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงจึงยังไม่อาจรับฟังเป็นยุติ ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ได้มีการกล่าวหา การไต่สวนจึงควรต้องดำเนินการและให้ ทราบในวงจำกัดแต่เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวน ซึ่งข้อ 38 แห่งระเบียบ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 กำหนดว่าในการสอบปากคำห้ามมิให้บุคคลอื่นอยู่ในที่นั้นด้วย เว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะอนุญาต เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ

3.2.3 สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา และสิทธิชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ปรากฏตามส่วนที่ 4 วิธีดำเนินการไต่สวน ข้อ 72 ถึง ข้อ 75 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 กล่าวคือ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้น เห็นว่า ในการไต่สวนข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐาน เพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้น มีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบ และแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหา ทราบ โดยให้จัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาระบุการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำ นั้น ๆ อีกทั้งบุคคล หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจ ข้อกล่าวหาได้ดี โดยทำขึ้นเป็นสองฉบับเพื่อมอบให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้

เป็นหลักฐานในสำนวนการไต่สวนหนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย

กรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่มาตามกำหนดนัดเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาไม่ว่ากรณีใด ๆ ให้คณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้น ส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จัดส่งไปทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักฐานทางทะเบียน ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร หรือที่อยู่ที่ปรากฏจากการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นในการจัดส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสามฉบับ เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนหรือรายงานการไต่สวนเบื้องต้นหนึ่งฉบับ โดยให้ส่งไปให้ผู้ถูกกล่าวหาสองฉบับ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับทราบส่งกลับคืนมารวมไว้ในสำนวนการไต่สวนหรือรายงานการไต่สวนเบื้องต้นหนึ่งฉบับ โดยเมื่อล่วงพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้นำดำเนินการดังกล่าวแล้ว แม้จะไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาคืน หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา

3.2.4 สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ปรากฏตามส่วนที่ 4 วิธิดำเนินการไต่สวน ข้อ 74 ถึง ข้อ 82 แห่งระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและการไต่สวน พ.ศ. 2561 เมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ภายในเวลาไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อผู้ไต่สวน โดยระบุเหตุผลและความจำเป็นประกอบคำร้อง หากคณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่รวมระยะเวลาทั้งหมดต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อกล่าวหา เว้นแต่มีเหตุพฤติการณ์พิเศษ หรือเหตุสุดวิสัย

ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น ผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาหรือทำคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นหนังสือก็ได้ และในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหา นั้น ผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมา เองหรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้คณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้

3.2.5 สิทธิที่จะนำพยานความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำ

สิทธิที่จะนำพยานความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำปรากฏตามมาตรา

73 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กล่าวคือ ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

3.2.6 สิทธิที่จะขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวน

สิทธิที่จะขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวน ปรากฏตามข้อ 79 แห่งระเบียบ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว โดยก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อคณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนการเพื่อประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้น จะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจ พยานหลักฐานตามที่ร้องขอก็ได้ เว้นแต่เป็นพยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามที่กล่าวหา หรือกระทบต่อสาระสำคัญของพยานหลักฐานในคดี ให้คณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้นมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องขอก็ได้

3.2.7 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิ

สิทธิที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 มิได้มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ไว้โดยชัดเจน แต่กำหนดให้การดำเนินการไต่สวนขั้นตอนต่าง ๆ ต้องทำตามแบบที่กำหนด ซึ่งแบบที่กำหนด ดังกล่าวจะมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบไว้ด้วย ได้แก่ มาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กำหนดให้ในการแจ้งข้อกล่าวหาให้จัดทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด ซึ่งคือแบบบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิคัดค้านคณะกรรมการไต่สวน/คณะไต่สวนเบื้องต้น ซึ่งท้ายแบบ ส่วนที่ 1 มีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาหรือทำคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นหนังสือก็ได้ และมีสิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาได้ และในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะอ้างพยานบุคคล หรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะ

อ้างพยานหลักฐานโดยขอให้คณะกรรมการไต่สวน/คณะไต่สวนเบื้องต้น เรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้ ซึ่งถ้อยคำหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ของผู้ถูกกล่าวหาอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาของศาลได้ กับทั้งผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อคณะกรรมการไต่สวน/คณะไต่สวนเบื้องต้น เพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวน ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิขอฉบับที่หรือคัดลอกเอกสาร ได้ตามสมควรเท่าที่จะไม่กระทบต่อรูปคดีหรือการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ถูกกล่าวหาอาจนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานด้วยก็ได้

ดังนั้น การแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบในท้ายแบบที่กล่าวมาข้างต้น จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของแบบที่กำหนด หากการไต่สวนได้ดำเนินการในชั้นตอนนั้น ๆ ก็ต้องใช้แบบดังกล่าวในการดำเนินการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบตามแบบจึงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นที่ต้องดำเนินการนั่นเอง แม้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 จะมีได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่าต้องมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบก็ตาม

3.3. เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ กับสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญาทั่วไป

การดำเนินคดีอาญาโดยปกติจะต้องมีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนก่อนเสมอ หากมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าคดีอาญานั้นจะเป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอาญาแผ่นดิน) ก็ตาม ซึ่งนอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติกระบวนการในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายซึ่งพนักงานสอบสวนกระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษแล้ว ยังมีบทบัญญัติที่เป็นการคุ้มครองสิทธิทั้งผู้เสียหาย ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา และพยาน เพื่อเป็นการรักษาสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐที่จะดำเนินการพิสูจน์ความผิดและค้นหาตัวผู้กระทำความผิด กับหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้องในคดี โดยเฉพาะสิทธิของผู้ถูกจับและผู้ต้องหาในคดี ซึ่งจะได้รับผลกระทบสิทธิโดยตรงในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึง

หลักประกันสิทธิผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา และจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาแล้ว ในบทที่ 2 ส่วนสิทธิผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษามาแล้วในเรื่องที่ผ่านมาต่อไปจึงจะได้ทำการเปรียบเทียบสิทธิผู้ถูกจับ และสิทธิผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว

3.3.1 สิทธิที่จะคัดค้านบุคคลผู้สอบสวน

ดังที่ได้วิเคราะห์แล้วในหัวข้อที่ผ่านมาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีการกำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นพนักงานสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงไม่มีเหตุที่จะต้องแจ้งคำสั่งแต่งตั้งพนักงานสอบสวนเป็นรายคดี แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะคัดค้านพนักงานสอบสวนไว้

ส่วนกรณีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 57 กำหนดว่า กรณีมีเหตุแห่งการคัดค้านผู้ไต่สวน หรือผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมาย ซึ่งมีเหตุตาม ข้อ 7 วรรคหนึ่ง ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมาย ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ปรากฏเหตุเหตุแห่งการคัดค้านนั้น ในการพิจารณาคำคัดค้านให้นำเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง หากพิจารณาคำคัดค้านแล้วฟังขึ้นหรือเป็นกรณีที่เห็นว่าหากให้ผู้ถูกคัดค้านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือการไต่สวนอาจไม่ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน ก็ให้มีคำสั่งให้กรรมการผู้ยื่นพ้นจากการเป็นกรรมการในคดีเรื่องนั้น ซึ่งการพ้นจากการเป็นกรรมการฯ ดังกล่าว ย่อมไม่กระทบถึงการดำเนินการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

3.3.2 สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรกบัญญัติให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 70 บัญญัติว่า ในการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้น หากคณะกรรมการ ป.ป.ช.

คณะกรรมการไต่สวน หรือกรรมการที่ได้รับมอบหมายตามมาตรา 50 วรรคเจ็ด เห็นว่ามี พยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุน ข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิด ให้กรรมการหรือพนักงานไต่สวนแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลา ตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาและแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง และระเบียบ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและการไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 72 และ ข้อ 74 กำหนดว่า เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการไต่สวน เห็นว่า มี พยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุน ข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิด ให้กรรมการ ป.ป.ช. แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยในการแจ้งข้อกล่าวหาให้จัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหา ระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดและแจ้งข้อกล่าวหาเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี และในกรณีที่กล่าวหาว่าร้ายผิดปกติให้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ร้ายผิดปกติ สถานที่ตั้งของทรัพย์สิน ชื่อและที่อยู่ของผู้ครอบครองหรือมีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในขณะที่แจ้งข้อกล่าวหา ทั้งนี้เท่าที่ทำได้ ด้วย พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงสิทธิการคัดค้านตามมาตรา 56 โดยให้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานประกอบสำนวนการไต่สวนจำนวนหนึ่งฉบับ และส่งให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย

3.3.3 สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคสี่ บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

ส่วนระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและการไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74 กำหนดว่า เมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ภายในเวลาไม่เกินสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา ข้อ 77 กำหนดว่า ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาหรือ ทำคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นหนังสือก็ได้ ในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเอง หรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้คณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเรียกหรือไต่สวน พยานหลักฐานนั้นก็ได้อีก ข้อ 78 กำหนดว่า ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่อผู้ไต่สวน โดยระบุเหตุผลและความจำเป็น ประกอบคำร้อง หากคณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม จะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่รวมระยะเวลาทั้งหมดต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งข้อกล่าวหา เว้นแต่มีเหตุ

พฤติการณ์พิเศษ หรือเหตุสุดวิสัย และข้อ 80 กำหนดว่า พยานหลักฐานใดที่ผู้ถูกกล่าวหา นำส่ง ผู้ไต่สวนจะไม่รับด้วยเหตุล่วงเลยเวลา หรือผิดขั้นตอนมิได้ เว้นแต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีมติ ชี้มูลแล้ว หรือผู้ไต่สวนเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหา จงใจประวิงเวลา หรือใช้สิทธิโดยไม่สุจริต แต่ต้อง บันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการไต่สวนหรือรายงานการไต่สวนเบื้องต้นด้วย

3.3.4 สิทธิที่จะนำพยานความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3 บัญญัติให้ผู้ต้องหา มีสิทธิให้ พยานความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 73 บัญญัติว่า ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาให้ ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธินำพยานความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าฟังในการ ชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

3.3.5 สิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องพยานความ และจัดให้มีพยานความ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 บัญญัติให้ คดีที่มีอัตราโทษ ประหารชีวิตหรือในคดีที่ผู้ต้องหา มีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีพยานความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหา พยานความให้ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหา ว่า มีพยานความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการพยานความ ให้รัฐจัดหาพยานความให้

ส่วนการไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ไม่ปรากฏว่า มีบทบัญญัติให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับสิทธิที่จะสอบถามถึงเรื่องพยานความและให้จัดมีพยานความ ดังเช่นการดำเนินคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะได้วิเคราะห์ปัญหา นี้ โดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

3.3.6 สิทธิที่จะตรวจพยานหลักฐาน

ในชั้นสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ปรากฏว่า กฎหมายให้อำนาจผู้ต้องหาที่จะมีสิทธิตรวจพยานหลักฐานได้ คงมีแต่ในชั้นพิจารณาเท่านั้นที่ มาตรา 173/1 ให้ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน

ส่วนการไต่สวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ถูก กล่าวหาในเรื่องนี้ไว้ในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วย

การตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 79 กำหนดว่า ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว โดยก่อนการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจยื่นคำร้องขอเป็นหนังสือพร้อมด้วยเหตุผลต่อ คณะกรรมการไต่สวน หรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเพื่อขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนเพื่อ ประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม คณะกรรมการไต่สวนหรือ คณะไต่สวนเบื้องต้น จะอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอก็ได้ เว้นแต่เป็น พยานหลักฐานที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยานบุคคล ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แข็งแรงแสบ หรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการกระทำผิดตามที่ กล่าวหา หรือกระทบต่อสาระสำคัญของพยานหลักฐานในคดี ให้คณะกรรมการไต่สวนหรือ คณะไต่สวนเบื้องต้นมีอำนาจที่จะปฏิเสธ ไม่อนุญาตให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูก กล่าวหาหรือขอ ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นอนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาตรวจ พยานหลักฐานได้ตามวรรคสอง ให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิของฉบับที่กหรือคัดลอกเอกสารได้ตามสมควร เท่าที่จะไม่กระทบ ต่อรูปคดีหรือการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ถูกกล่าวหาอาจนำทนายความ หรือนุคคลที่ไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานด้วยก็ได้ หาก คณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความสามารถเข้า ตรวจพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองจะอนุญาตให้บุคคลอื่นที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้ถูกกล่าวหาเข้า ตรวจพยานหลักฐานตามที่ร้องขอได้

3.3.7 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของตน

สิทธิที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูก จับหรือผู้ต้องหาทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ส่วนมาตรา 134/4 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนถามคำให้การ ผู้ต้องหาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

- (2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

สำหรับสิทธิที่จะได้รับทราบสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ตั้งที่ได้ศึกษามาแล้วว่ามีได้มีบัญญัติหรือกำหนดไว้ชัดเจน แต่กำหนดให้การดำเนินการไต่สวนขั้นตอนต่าง ๆ ต้องทำตามแบบที่กำหนด ซึ่งแบบที่กำหนดดังกล่าวจะมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบไว้ด้วยได้แก่ การแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาสิทธิชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือหรือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาก็ได้ และมีสิทธินำพยานหลักฐาน หรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาได้ และในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเองหรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้คณะกรรมการไต่สวนหรือคณะไต่สวนเรียกหรือไต่สวน พยานหลักฐานนั้นก็ได้ ซึ่งถ้อยคำหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหาอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ถูกกล่าวหาในการพิจารณาของศาลได้ กับทั้งผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็น ปฎิบัติต่อตนเอง และขอตรวจพยานหลักฐานในสำนวนการไต่สวนในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาด้วยตนเอง ซึ่งมีสิทธิขอฉบับที่ทึบหรือคัดลอกเอกสารในสำนวนได้ตามสมควรเท่าที่จะไม่กระทบต่อรูปคดีหรือการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยอาจนำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจ ไม่เกินสามคนเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานด้วยก็ได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่จะได้ทำการวิเคราะห์โดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

3.4. การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในต่างประเทศ

3.4.1 ประเทศฝรั่งเศส

ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยถือเป็นแม่แบบของระบบการพิจารณาแบบไต่สวนที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกยอมรับ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับระบบการพิจารณาแบบไต่สวนในประเทศของตน รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับแนวคิดและหลักการการพิจารณาแบบไต่สวนในประเทศฝรั่งเศสมาประยุกต์ใช้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในการพิจารณาคดีความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ การศึกษาระบบการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยจึงจะทำให้เข้าใจแนวคิดและหลักการที่ประเทศไทยนำมาใช้ในการบัญญัติกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น

3.4.1.1 คดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยบัญญัติความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ไว้ใน

มาตรา 432-1 ถึงมาตรา 432-17 โดยแยกเป็น 3 ส่วน ได้แก่⁶³

1) เจ้าพนักงานใช้อำนาจโดยมิชอบต่อฝ่ายปกครอง (Des abus' autorite' contre l'administration) ซึ่งในส่วนนี้กำหนดความผิดไว้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ก. มาตรา 432-1 และมาตรา 432-2 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเข้าป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมาย

ข. มาตรา 432-3 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานที่ได้รับคำสั่งให้หยุด ปฏิบัติหน้าที่แล้ว ยังฝ่าฝืนกระทำการในตำแหน่งหน้าที่นั้น

2) เจ้าพนักงานใช้อำนาจโดยมิชอบต่อบุคคลอื่น (Des abus' autorite' commis contre les particuliers) ซึ่งในส่วนนี้กำหนดความผิดไว้ 4 ลักษณะ กล่าวคือ

ก. มาตรา 432-4 ถึงมาตรา 432-6 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานกระทำการอันมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่เสรีภาพประชาชน

ข. มาตรา 432-7 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

ค. มาตรา 432-8 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานบุกรุกเคหสถานของผู้อื่นโดยมิชอบ

ง. มาตรา 432-9 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเปิดเผยข้อความในจดหมายหรือสิ่งที่ส่งทางไปรษณีย์

3) เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยขาดความซื่อสัตย์สุจริต (Des manquements au devoir de probite) ซึ่งในส่วนนี้กำหนดความผิดไว้ 4 ลักษณะ คือ

ก. มาตรา 432-10 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเรียกเก็บภาษีโดยทุจริต

ข. มาตรา 432-11 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานรับสินบนหรือกระทำตัวเป็นคนกลาง เรียกหรือรับสินบน

ค. มาตรา 432-12 และมาตรา 432-13 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานเข้ามามีส่วนได้เสีย ในกิจการที่ตนดูแล

ง. มาตรา 432-14 ซึ่งเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานทุจริตในการประมุขงานของรัฐ

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยแบ่งลักษณะความผิดออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ความผิดออกฤทธิ์โทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จนถึงจำคุก ตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต⁶⁴

⁶³ ปกป้อง ศรีสนิท. (2551). ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 ในฐานะเกราะคุ้มกันเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่. *วารสารวิชาการศาลปกครอง*, 8(3), หน้า 13 – 15.

⁶⁴ Le Code Penal, Article 131-1.

2) ความผิดฆนึมมิโทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สองเดือนถึงสิบปี⁶⁵

3) ความผิดหลุโทษ คือ ความผิดที่มีโทษปรับเท่านั้น ไม่มีโทษจำคุก⁶⁶

การแบ่งลักษณะความผิดเป็น 3 กลุ่มดังกล่าว ทำให้สามารถจัดกลุ่มประเภทความผิด ตามความร้ายแรงของโทษ และจะมีความสัมพันธ์กับการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมด้วย

3.4.1.2 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศฝรั่งเศสคงมีการ ดำเนินคดี เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสยึดหลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ผู้เสียหายที่เป็นเอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยตรง คงมีแต่ อำนาจในการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อตำรวจ อัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวน เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นเท่านั้น ประเทศฝรั่งเศสแยกขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาเป็นสองขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี กับ ขั้นตอนหลังการฟ้องคดี โดยขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี คือการแสวงหาข้อเท็จจริงก่อนการฟ้องคดี หรือ “การสอบสวน” ซึ่งอำนาจสอบสวนจะตกอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ การสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (L'enquete de flagrance)

ความผิดซึ่งหน้าในความหมายของประเทศฝรั่งเศสมีความหมายใกล้เคียงกับ กฎหมายไทย กล่าวคือ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบเห็นว่าเป็นการทำความผิดมาแล้วสดๆ ร้อนๆ หรือพบบุคคลกำลังวิ่งหนีและถูกไล่ติดตาม มีเสียงร้องเอะอะของประชาชน หรือพบร่องรอยตามร่างกาย เสื้อผ้าที่บ่งชี้ได้ว่าบุคคลนั้นเพิ่งกระทำความผิดมา การสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้อยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire)⁶⁷ ที่จะแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ แต่ไม่จำเป็นว่าเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องเป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิดซึ่งหน้านั้นด้วยตนเอง เพียงแต่ผู้เสียหายเป็นผู้พบความผิดซึ่งหน้าหรือเห็นว่ามีบุคคลกำลังกระทำความผิด เช่นนี้ก็อยู่ในความหมายของความผิดซึ่งหน้าเช่นเดียวกัน

เมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือได้รับแจ้งเหตุดังกล่าว เจ้าพนักงานตำรวจ ฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งไปยังอัยการแห่งสาธารณรัฐ โดยทันที พร้อมกับรีบไปยังที่เกิดเหตุเพื่อดำเนินการ

⁶⁵ Le Code Penal, Article 131-4.

⁶⁶ Le Code Penal, Article 131-13.

⁶⁷ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 ได้แก่ นายกเทศมนตรี และรองนายกเทศมนตรี เจ้าพนักงานหรือทหารชั้นสัญญาบัตรของกองบัญชาการรักษาสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ผู้ตรวจการตำรวจ รองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายปฏิบัติการ สารวัตรตำรวจ เป็นต้น

สอบสวน โดยสามารถใช้มาตรการทั้งหลายที่จำเป็นเพื่อตรวจตราและตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมหรือต้องมีหมาย เมื่อตรวจค้นแล้วพบสิ่งของที่จะใช้เป็นหลักฐานที่จะเป็นประโยชน์แก่คดีก็มีอำนาจยึดสิ่งของนั้นไว้โดยจัดทำบัญชีรายชื่อสิ่งของนั้นไว้ และต้องรักษาความลับในสิ่งของที่ได้มาจากการค้นนั้น อาทิ เอกสารสำคัญในทางวิชาชีพบางอย่างรวมถึงมีอำนาจสั่งห้ามบุคคลออกจากสถานที่เกิดเหตุ และอำนาจสั่งให้บุคคลที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุให้ถ้อยคำโดยมีมาตรการบังคับหากบุคคลมิยอมให้ถ้อยคำโดยจะถือว่ามีความผิดทางอาญา

2) การสอบสวนเบื้องต้น (L'enquete preliminaire)

การสอบสวนเบื้องต้นเป็นการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดเช่นเดียวกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า แต่ขอบเขตในการสอบสวนจะมีมากกว่า เนื่องจากการสอบสวนเบื้องต้นจะไม่จำกัดประเภทความผิด กล่าวคือ ทั้งความผิดลหุโทษที่มีเพียงโทษปรับหรือความผิดมัจฉิมโทษที่กำหนดไว้แต่เพียงโทษปรับก็อยู่ในขอบเขตของการสอบสวนเบื้องต้นด้วย ส่วนมาตรการบังคับที่กระทบสิทธิผู้ต้องหาจะมีน้อยกว่าการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า โดยการสอบสวนเบื้องต้นจะกระทำต่อเมื่อบุคคลที่มีส่วนได้เสียให้ความยินยอมโดยชัดแจ้ง หรือโดยพฤตินัย การสอบสวนเบื้องต้นจะเกิดขึ้นใน 2 กรณี คือ กรณีที่พนักงานอัยการได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษแล้วส่งให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการ สอบสวนเบื้องต้น หรือกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire)⁶⁸ หรือได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษเอง แล้วรายงานไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการได้มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนเบื้องต้น การสอบสวนเบื้องต้นกระทำได้โดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีและเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี โดยการควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี นอกจากนั้นการสอบสวนเบื้องต้นยังมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนไว้ด้วยเพื่อมิให้ระยะเวลาในการดำเนินการสอบสวนยาวนานจนเกินไปโดยกำหนดให้ระยะเวลาการดำเนินการสอบสวนอยู่ในกำหนดเวลาที่มีเหตุผลตามสมควร⁶⁹

3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน (L'instruction preparatoire)

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนถือเป็นลักษณะเฉพาะตัวของวิธีพิจารณา ความอาญา ฝรั่งเศสเรียกชื่อการสอบสวนดังกล่าวว่า “การไต่สวนคดีอาญา” (L'instruction) ซึ่งการ ไต่สวนมี

⁶⁸ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 เปรียบเสมือนผู้ช่วยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ได้แก่ ทหารตำรวจซึ่งไม่มีฐานะของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับหน่วยและสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี เป็นต้น

⁶⁹ อุทัย อาทิเวช, (2554). ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาประเทศฝรั่งเศสในรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินติ้ง. หน้า 67 – 102.

ความแตกต่างจากการสอบสวน 3 ประการ คือ⁷⁰

3.1) การไต่สวนกระทำได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินงาน

3.2) การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนมีความหลากหลายและมีขอบเขตที่ไม่จำกัดเหมือน การสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

3.3) การไต่สวนจะกระทำต่อเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา บุคคลที่อยู่ในกระบวนการไต่ สวนจะไม่ใช่ออยู่ในฐานะของผู้ต้องสงสัยหรือผู้เสียหายอีกต่อไป แต่จะมีฐานะเป็นผู้ถูกไต่สวนและ คู่ความฝ่ายแพ่ง

ผู้พิพากษาไต่สวนถือเป็นตุลาการของศาลชั้นต้น โดยดำรงสถานะเป็นทั้งพนักงาน สอบสวนและตุลาการ มีหน้าที่ในการแสวงหาความจริง โดยการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้น สอบสวน หรือมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีทำการไต่สวนแทนก็ได้ โดยผู้พิพากษาไต่สวน ไม่มีอำนาจเริ่มคดีด้วยตนเอง ต้องมีบุคคลมีคำร้องขอเปิดการไต่สวนคดี บุคคลดังกล่าวได้แก่ อัยการแห่งสาธารณรัฐ หรือบุคคลที่เสียหายและยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีพร้อมคำขอเข้าเป็น คู่ความฝ่ายแพ่ง ซึ่งคดีที่จะเข้าไปสอบสวนจะเป็นคดีความผิดใน 2 ลักษณะ คือ คดีความผิดออกฤทธิ์ โทษ และคดีความผิดฆังฆิมโทษที่ร้ายแรง และยุ่งยาก การสอบสวน โดยผู้พิพากษาไต่สวนนี้จะไม่มีการกำหนดระยะเวลาไว้แต่อย่างใด แต่หากการไต่สวนใช้เวลาเกินสองปีผู้พิพากษาไต่สวนจะต้อง แสดงเหตุผลต่อประธานศาลไต่สวน เพื่อให้ประธานศาลไต่สวนพิจารณาเหตุผลนั้น⁷¹ ผู้พิพากษาไต่ สวนไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี แต่เป็นตุลาการที่มีอำนาจในการไต่สวนบุคคล ที่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ในฐานะพยานต้อง สงสัย โดยต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกไต่สวนทราบ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุของข้อ กล่าวหา⁷² และเมื่อเห็นว่าการไต่สวนเสร็จสิ้น จะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ คู่ความ และทนายความจะมีเวลาสี่สิบวันเพื่อที่จะยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความ บริสุทธ์⁷³ เมื่อครบกำหนดสี่สิบวันแล้วผู้พิพากษาไต่สวน จะมีคำสั่งปิดการไต่สวน โดยอาจเป็น คำสั่งส่งคดีไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือหากมีคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลก็จะทำให้คดีระงับ กรณีผู้พิพากษาไต่สวนมีคำสั่งให้ฟ้องคดี ผู้ถูกไต่สวนมีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งให้ฟ้องคดีดังกล่าวได้ โดยศาลไต่สวนจะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าว

⁷⁰ อุทัย อาทิวะช. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 100-101.

⁷¹ อุทัย อาทิวะช. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 188.

⁷² อุทัย อาทิวะช. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 186.

⁷³ อุทัย อาทิวะช. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 187.

3.4.1.3 การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส

1) การแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกควบคุมตัว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63-1 บัญญัติให้ บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวจะต้องได้รับแจ้งสิทธิทั้งหลายของเขาโดยทันที ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดรวมทั้งสิทธิของเขาในกรณีที่ได้รับการปล่อยตัว การที่จะรับทราบผลการดำเนินคดีของอัยการแห่งสาธารณรัฐ อย่างไรก็ตามถ้าบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถจะเข้าใจถึงสิทธิทั้งหลายของเขาได้ เช่น บุคคลนั้นอยู่ในสภาพของการเมาสุราจนครองสติไม่ได้ การแจ้งสิทธิจะต้องกระทำภายหลังที่เขาอยู่ในสภาพที่จะเข้าใจได้แล้ว⁷⁴

2) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาใน การดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส ปรากฏอยู่ในกระบวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน กล่าวคือ เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่า การไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ เพื่อให้โอกาสคู่ความและทนายความยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์ภายในเวลายี่สิบวัน

3) สิทธิที่จะพบปรึกษากับทนายความ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63-4 บัญญัติให้ บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวสามารถปรึกษากับทนายความเป็นเวลา 30 นาที ได้ตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการควบคุมตัว แต่ทนายความไม่มีสิทธิขอสู่นวนการสอบสวน และไม่อาจร่วมในการสอบปากคำของตำรวจฝ่ายคดี โดยก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อปี ค.ศ. 1993 ผู้ต้องหาจะมีสิทธิพบทนายความได้ต่อเมื่อระยะเวลาได้ล่วงพ้น 20 ชั่วโมง ไปแล้วนับแต่เวลาที่มีการควบคุมตัว ต่อมาได้มีการตรารัฐธรรมนูญฉบับเมื่อวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 1993 ทำให้กฎหมายฝรั่งเศสมีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว หลังจากนั้นมีการตรารัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ. 1993 ให้กลับไปใช้บทบัญญัติเดิม กล่าวคือ ผู้ต้องหาจะมีสิทธิพบทนายความได้ต่อเมื่อระยะเวลาได้ล่วงพ้น 20 ชั่วโมง ไปแล้วนับแต่เวลาที่มีการควบคุมตัวจนในที่สุดมีการประกาศใช้กฎหมายกิกู ปีค.ศ.2000 ผู้ถูกควบคุมจึงกลับมามีสิทธิที่จะพบปรึกษาทนายความได้ตั้งแต่เริ่มระยะเวลาการควบคุมตัว⁷⁵

4) สิทธิที่จะขอให้รัฐจัดหาทนายความให้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม่อยู่ในฐานะ

⁷⁴ อุทัย อาทิวา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 113 – 127.

⁷⁵ อุทัย อาทิวา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 118 – 119.

ที่จะกำหนดตัวนายความหรือไม่สามารถที่จะติดต่อทนายความที่ได้รับการคัดเลือกได้บุคคลนั้นสามารถร้องขอให้มีการจัดทนายความให้โดยประธานสภาทนายความตามที่เห็นสมควร⁷⁶

3.4.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.4.2.1 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศสหรัฐอเมริกา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกามีระบบ Dual Sovereignty กล่าวคือ มีการแยกอำนาจในการดำเนินคดีระหว่างรัฐบาลกลาง (Federal System) และมลรัฐ (State System) ออกจากกันชัดเจน ซึ่งทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐมีอำนาจในการพิจารณาเพื่อดำเนินคดีจำเลยในการกระทำเดียวกันหากพบว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละมลรัฐในคราวเดียวกันถือเป็นข้อยกเว้นของหลัก Double Jeopardy⁷⁷

การดำเนินคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของประเทศสหรัฐอเมริกามีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยคดีอาญาแบ่งประเภทคดีออกเป็น 5 กลุ่ม ประเภทคดี⁷⁸ ได้แก่

- 1) ความผิดร้ายแรง (Felonies) มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป
- 2) ความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanors) มีโทษจำคุกน้อยกว่า 1 ปี
- 3) ความผิดทางอาญาทั่วไป (Criminal Offenses) มีโทษปรับแล้วปล่อยตัวไป
- 4) ความผิดฐานก่อขบถและเป็นสายลับ (Treason and Espionage) เป็นคดีอาญาที่ร้ายแรงมาก ได้แก่ การกระทำที่เป็นการช่วยเหลือรัฐบาลต่างประเทศในการล้มล้างรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา
- 5) ความผิดที่เป็นส่วนหนึ่งของการกระทำผิดอื่น ๆ หรือ Inchoate Crime อาจเป็นกรณีที่ได้ลงมือกระทำความผิดแล้วแต่ยังไม่สำเร็จหรือกระทำไปไม่ตลอด หรือมีส่วนร่วม วางแผนหรือสมคบในการกระทำผิด

กระบวนการดำเนินคดีอาญาเกิดขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งหรือรายงานเหตุจากประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้พบกระทำความผิดด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะพิจารณาว่าจะสืบสวนสอบสวนคดีนั้นหรือไม่ หากมีการสืบสวนสอบสวนเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งหากคู่ความไม่ติดใจเอาความเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจใช้ดุลพินิจปล่อยตัวผู้กระทำความผิดไปก็ได้ หรืออาจส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องคดีหรือไม่ ซึ่งพนักงานอัยการอาจต่อรองคำรับสารภาพ หรือใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีก็ได้ กรณี

⁷⁶ อุทัย อาทิวา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 70. หน้า 120.

⁷⁷ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2554). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สุทรไพศาล. หน้า 1.

⁷⁸ Frank Schmalleger. (2005). *Criminal Justice Today. An Introduction Text for the 21st Century*. pp.145 -148.

เป็นความผิดร้ายแรงเมื่อผู้ต้องหาปรากฏตัวต่อศาลเพื่อทำการไต่สวนเบื้องต้น (Preliminary Hearing) อาจมีการปล่อยตัวผู้ต้องหาโดยมีประกัน หรือควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างการสืบสวนสอบสวนต่อไปก็ได้ อาจมีการสืบสวนสอบสวนโดยคณะลูกขุนใหญ่ซึ่งพนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้บังคับใช้กฎหมายอื่นจะร่วมกันเสนอพยานหลักฐานต่อหน้าคณะลูกขุนเพื่อทำการตัดสินใจว่าจะฟ้องคดีอาญานั้นต่อไปหรือไม่ หากฟ้องคดีพนักงานอัยการก็จะจัดทำคำฟ้องเสนอต่อศาลต่อไป แต่ในกรณีทั่วไปแล้วอาจจะทำการสืบสวนสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งอาจจะร่วมกับพนักงานอัยการหรือไม่ก็ได้แล้วแต่กรณี หากมีพยานหลักฐานเพียงพอและพนักงานอัยการเห็นสมควรฟ้องก็จะจัดทำคำฟ้องเสนอต่อศาลเพื่อกำหนดนัดการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป⁷⁹

นอกจากนั้นแล้วพนักงานอัยการยังสามารถเริ่มการสอบสวนคดีอาญาได้เอง โดยอาจให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการสอบสวนต่อไป หรือดำเนินการสอบสวนด้วยตนเอง หรือร่วมทำการสอบสวนพร้อมลับเจ้าพนักงานตำรวจก็ได้ ซึ่งทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการต่างต้องมีการพึ่งกันในการรวบรวมพยานหลักฐาน⁸⁰ พนักงานอัยการจะมีบทบาทควบคุมพนักงานสอบสวนอย่างใกล้ชิด เนื่องจากพนักงานอัยการสามารถร่วมอยู่ในการสอบสวน ได้อันจะเป็นการคุ้มครองให้การสอบสวนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

3.4.2.2 การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายวิธีพิจารณาความในประเทศสหรัฐอเมริกาจะคำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมาย (Due Process of Law) เป็นอย่างยิ่ง โดยหลักความชอบด้วยกฎหมายถือเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยที่สำคัญที่สุดปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ร่างเสร็จเมื่อวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1787 ถือเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาโดยมีลักษณะสำคัญที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันทั่วไปใน 3 ประการ⁸¹ คือ

ประการแรก รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาคือรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของ

⁷⁹ ศิริพล กุศลศิลป์วุฒิ. (2553). หลักการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา : บทเรียนที่อาจนำมาใช้สำหรับประเทศไทย. *บทบัญญัติ*, 66(3). หน้า 19 – 20.

⁸⁰ ภัทรพร สุคนธวิช. (2551). *ความเป็นธรรมของการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 65 – 66.

⁸¹ มานิตย์ จุมปา, พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2552). *รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตรา พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 5.

โลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1787

ประการที่สอง รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความสั้นมากที่สุดในโลกที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่ถึงปัจจุบัน โดยรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ครั้งแรกจำนวน 7 มาตรา นั้น มีจำนวนคำเพียง 4,200 คำ และแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมอีก 27 ครั้ง ก็มีคำเพิ่มมาอีกเพียง 3,000 คำ ในขณะที่รัฐธรรมนูญของประเทศในแถบยุโรปนั้นมีความยาวประมาณ 60,000 คำ

ประการที่สาม รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญที่มีผลใช้บังคับมา ยาวนานที่สุดในโลกนับถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) ก็เป็นระยะเวลา 224 ปี

รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลย มีดังนี้

1) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 1 สิทธิและเสรีภาพในการพูด

บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีเสรีภาพในการพูดไว้ว่ารัฐจะออก กฎหมายใด ๆ ในการจำกัดเสรีภาพในการพูดไม่ได้ การรับรองสิทธิดังกล่าวมีความสำคัญเกี่ยวกับ การพูดคุยนทนา ระหว่างผู้ถูกกล่าวหากับ ทนายความในแง่ที่ว่ารัฐจะต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่จะ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในการตัดสินใจที่จะเล่าข้อเท็จจริงให้กับ ทนายความได้ รับทราบ รัฐจึงมีหน้าที่ต้องจัดสถานที่ที่เหมาะสมเป็นสัดส่วนให้ผู้ถูกกล่าวหาและ ทนายความได้มี โอกาสพูดคุยกัน หากสถานที่ที่รัฐจัดให้ไม่เหมาะสมหรือเป็นสัดส่วนแล้วย่อมส่งผล กระทบต่อการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่จะเล่าข้อเท็จจริงให้ทนายความได้รับทราบ⁸²

2) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 สิทธิเกี่ยวกับการค้น การจับ

บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสารและ ทรัพย์สินจากการถูกตรวจค้น การยึดโดยไม่มีเหตุอันสมควรนั้น จะถูกล่วงละเมิดมิได้ และห้ามออก หมายใด ๆ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควรที่ได้รับการยืนยันโดยการสาบาน หรือการปฏิญาณตน และ โดยเฉพาะหมายอาญาจะต้องระบุสถานที่ที่จะค้น หรือบุคคลที่จะถูกจับ หรือสิ่งของที่จะยึดไว้ใน หมายนั้น⁸³

ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความรัฐธรรมนูญมาตรานี้โดยเฉพาะ เรื่อง “การค้นและ

⁸² United States Constitution. First Amendment. “Congress shall make no law...abridging the freedom of speech...”

⁸³ United States Constitution. Fourth Amendment. “The right of the people to be secure in their persons, houses, paper, and effect, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly the place to be searched, and the persons or things to be seized”

การยึด” อย่างกว้างขวาง โดยให้รวมถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่บุคคลมีความ คาดหวังอัน สมเหตุสมผลที่จะได้รับความเป็นส่วนตัว ดังนั้น การละเมิดสิทธิส่วนตัวในกรณีอื่น เช่น การ ถักทอบังคับฟังโทรศัพท์โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็ถือเป็นการค้นที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิ ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญมาตราที่เช่นเดียวกัน ส่วน “การจับ” เป็นการที่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับการ ใช้กฎหมาย ของรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจในการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของบุคคล ศาล สูงสุดของสหรัฐอเมริกาจึงตีความว่าเป็น “การยึด” อย่างหนึ่ง คือเป็นการยึดตัวบุคคล ดังนั้น การจับ ที่ชอบด้วยกฎหมายจึงต้องมีความสมเหตุสมผล เช่นเดียวกับการค้นและการยึด และหากจะมีการออก หมายจับก็ต้องมีเหตุอันควรสงสัยจึงจะสามารถออกหมายได้⁸⁴

3) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ถ้อยคำอันเป็นการปรักปรำตนเอง

บัญญัติรับรองว่า “บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองใน คดีอาญา...”⁸⁵ หมายความว่า รัฐมีอำนาจบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ถ้อยคำใด ๆ อันจะเป็นการปรับ ปรำตนเองได้ ต่อมาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความขยายบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้ในคดี Miranda V. Arizona โดยศาลสูงสหรัฐอเมริกาคัดสินว่า “ผู้ใดก็ตามที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อสอบสวน จะต้องได้รับการแจ้งโดยชัดแจ้งว่าตนเองมีสิทธิที่จะหารือกับทนายความและอาจให้ทนายความอยู่ ด้วยกับตนเองขณะที่มีการสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิที่กล่าวไว้โดยละเอียด ในส่วนของการ เตือนว่าจำเลยมีสิทธิที่จะอยู่คนเดียว และสิ่งใดที่มีการกล่าวออกมาอาจสามารถใช้เป็ พยานหลักฐาน ยันเขาได้ คำเตือนนี้ถือเป็นเรื่องเด็ดขาดก่อนมีการสอบสวนเพื่อให้บุคคลที่ถูก สอบสวนทราบถึง สิทธิของตนเองอย่างเต็มที่ เจ้าพนักงานไม่เพียงแต่ต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิที่จะหารือกับ ทนายความเท่านั้น หากเขาเป็นคนอนาถาจะต้องมีการแต่งตั้งทนายความเพื่อแก้ต่างให้เขาด้วย” จาก คำพิพากษาของศาลสูงดังกล่าวต่อมาจึงได้รู้จักกันในชื่อ “หลักเกณฑ์มิเรินด้า” (Miranda Rules)⁸⁶ กล่าวคือ

(1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ ก็ได้

⁸⁴ สุรศิษฏ์ เหลืองอรุณภา. (2551). *บทบาทของทนายความในขั้นตอนการจับกุมและสอบสวนของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 48-49.

⁸⁵ United States Constitution. Fifth Amendment, “...no person... shall be compelled in any Criminal case to be a witness against himself....”

⁸⁶ พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ. (2546). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม, คณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 32.

(2) ถ้อยคำของผู้ต้องหาอาจถูกใช้เป็นพยานในชั้นพิจารณาได้

(3) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมในการสอบสวน

4) ถ้าผู้ต้องหาไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง รัฐจะแต่งตั้ง ทนายความให้แก่ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มการสอบสวน

โดยผลแห่งคดี *Miranda v. Arizona* เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทั้งของรัฐบาลกลาง และของมลรัฐจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว

อย่างไรก็ตามยังมีฝ่ายที่มีความเห็นแย้งว่าศาลสูงสหรัฐอเมริกาตีความขยาย บทบัญญัติเกินกว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ทำให้การปราบปรามอาชญากรรมขาดประสิทธิภาพ

4) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็วและสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา

บัญญัติรับรองว่า “ในกระบวนการฟ้องร้องทางอาญาทุกคดี ผู้ถูกกล่าวหา จะต้องมิได้รับสิทธิในการพิจารณาคดีในศาลที่เปิดเผยและรวดเร็ว โดยมีคณะลูกขุนที่เป็นกลางในเขต หรือมลรัฐที่เกิดคดีอาญาขึ้น ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับแจ้งถึงข้อกล่าวหาโดยละเอียด ต้องได้เผชิญหน้าพยานที่กล่าวหาตน สามารถที่จะเรียกพยานฝ่ายตนมาให้การ และมีสิทธิที่จะมีทนายความให้”⁸⁷

บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 นี้ รับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาประกอบด้วยสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยมีคณะลูกขุน สิทธิในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย สิทธิในการพิจารณาคดีโดยเร็ว สิทธิในการได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิในการเผชิญหน้าพยานที่กล่าวหาตน และ สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือในการมีทนายความ

5) บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 8 สิทธิที่จะได้รับการประกันตัว

บัญญัติรับรองว่า “ต้องไม่มีการเรียกเงินประกันตัวหรือกำหนดค่าปรับสูงเกินกว่าความจำเป็น ต้องไม่มีการลงโทษอย่างโหดร้ายหรือผิดปกติ”⁸⁸

บทแก้ไขเพิ่มเติมนี้เป็นการรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเกี่ยวกับ เรื่องการประกันตัวว่าห้ามมิให้มีการเรียกหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวที่สูงเกินไปการพิจารณาเรื่องค่า

⁸⁷ United States Constitution. Sixth Amendment. “In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein The crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses Against him: to have compulsory process for obtaining witnesses in his tavor, and to have the Assistance of Counsel for his defense.”

⁸⁸ United States Constitution. Eighth Amendment. “Excessive bail shall not be required, nor Excessive fines imposed, nor cruel and unusual punishments inflicted.”

ประกันตัว ค่าปรับหรือการลงโทษนั้นต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสัดส่วนความผิด และการห้ามไม่ให้มีการลงโทษที่โหดร้ายผิดปกติ

3.4.3 เขตปกครองพิเศษฮ่องกง

3.4.3.1 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง กฎหมายและการดำเนินงานเกี่ยวกับการปราบปรามคอร์รัปชันของเขตการปกครองพิเศษฮ่องกงของสาธารณรัฐประชาชนจีน (ฮ่องกง) ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) เป็นอันดับ 2 ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย⁸⁹ โดยมีหน่วยงานที่เรียกชื่อว่า Independent Commission Against Corruption หรือ ICAC เป็นองค์กรป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน เป็นอิสระจากหน่วยงานรัฐบาลทุกแห่งขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการฮ่องกง (Chief Executive)⁹⁰ และเป็นแม่แบบให้องค์กรเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชันในประเทศอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นประเทศจีน ประเทศออสเตรเลีย⁹¹

สำนักงาน ICAC แบ่งหน่วยงานภายในการต่อต้านการทุจริตออกเป็น 3 หน่วยงานหลัก มีกรรมการ (The Commissioner) เป็นผู้บริหารสูงสุด ดังนี้⁹²

1) หน่วยงานปราบปรามการทุจริต (Operations Department) มีหน้าที่รับเรื่อง ร้องเรียน ดำเนินการสืบสวนกรณีร้องเรียนการทุจริต เน้นหน่วยงานที่ใหญ่ที่สุดของ ICAC เจ้าหน้าที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนในแต่ละคดี ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของ ICAC ร่วมกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากหน่วยงานอัยการท่านหนึ่ง⁹³

สำหรับหน่วยงานด้านการปราบปรามการทุจริตนั้น แบ่งโครงสร้างออกเป็น งานด้านการปราบปรามการทุจริตภาครัฐ งานด้านการปราบปรามการทุจริตภาคเอกชน และงานด้านการสืบสวนสอบสวนทางการเงิน (Financial Investigation Unit (FIU))

การปราบปรามการทุจริตภาครัฐ

⁸⁹ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2553). *รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่ ประจำปี พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: สยามคัลเลอร์พริ้น. หน้า 12-13.

⁹⁰ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. (2541). *รายงานผลการวิจัย การคอร์รัปชันในระบบราชการไทย*. หน้า 249.

⁹¹ ชินินาฏ ลีตส์. (2550). *มาตรการคุ้มครองพยานกับการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวม พยานหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ฉบับพิเศษ*. หน้า 63.

⁹² สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักการต่างประเทศ. (2540). *รายงานการเดินทางไปประชุม สัมมนา ฝึกอบรมศึกษาดูงานในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. หน้า 99, 101-110.

⁹³ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. *อั้งแล้วเชิงอรรถที่ 91*. หน้า 250.

ลักษณะของคดีการทุจริตภาครัฐที่เข้าสู่ระบบงานของ ICAC ประกอบด้วยคดี ทุจริตจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้โอกาสที่เกิดขึ้นจากอำนาจและตำแหน่งหน้าที่คดีทุจริตที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณประโยชน์หรือกองทุนของสังคม คดีทุจริตเกี่ยวกับการกู้ยืมและหนี้สินคดีทุจริตเกี่ยวกับการประมูลจัดซื้อจัดจ้าง การกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรอิสระปราบปรามการทุจริต (Independent Commission Against Corruption Ordinance) (Cap 204) การกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Prevention of Bribery Ordinance) (Cap 201) การกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Elections Corruption and Illegal Conduct Ordinance) (Cap 554) การกระทำผิดโดยการกรงโครกข่มขู่โดยข้าราชการ หรือโดยการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ การสมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิดแบบเป็นขบวนการตาม กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Cap 201) การสมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิดตาม กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Cap 554) การสมรู้ร่วมคิดว่ามีการกระทำความผิด (โดยบุคคลสองคน หรือมากกว่าซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย) โดยการกรงโครกข่มขู่หรือโดยการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ใต้สวนข้อเท็จจริงการกระทำของเจ้าหน้าที่แห่งรัฐซึ่งกรรมการมีความเห็นว่าเกี่ยวข้องหรือก่อให้เกิดการกระทำผิดอันเป็นการทุจริตและรายงานต่อผู้บริหารสูงสุด เป็นต้น

คดีทุจริตในภาครัฐที่มีจำนวนคดีที่สูง ได้แก่ คดีทุจริตของตำรวจ รองลงมาคือ คดีทุจริตเจ้าหน้าที่รัฐ และอื่น ๆ โดยคดีทุจริตของตำรวจ/ปี มีปริมาณคดีที่สูงค่อนข้างมากในช่วงปี 2543-2545 เฉลี่ย 500-600 เรื่อง/ปี และมีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2550 เฉลี่ยประมาณ 300 เรื่อง/ปี

ทั้งนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการปราบปรามการทุจริตภาครัฐของ ICAC มักจะ ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น การสมยอมกันระหว่างผู้ให้และผู้รับสินบน หรือที่เรียกว่า Happy Customer (Victimless) การทุจริตที่มีความซับซ้อนและมีวิธีการทางเทคนิคขั้นสูง การไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี การไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่กลัวกระทบชื่อเสียงองค์กร หากมีการเปิดเผยเรื่องราวการทุจริตที่เกิดขึ้นในองค์กรนั้น ๆ ไปสู่สาธารณะ และเรื่องของวัฒนธรรมและธรรมเนียมประเพณี ที่มีผลต่อการเสี่ยงที่ก่อให้เกิดการทุจริต ในขณะที่กระบวนการสืบสวนสอบสวนก็มีความยากมากขึ้น เนื่องจากเครือข่ายการทุจริตระหว่างข้าราชการ และ ผู้ที่เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ยากต่อการสืบสวนเทคนิคการทุจริตใช้วิทยาการและเทคโนโลยีขั้นสูง รวมถึงขั้นตอนทางกฎหมายและกระบวนการศาลที่ซับซ้อนและใช้ระยะเวลามาก

ที่ผ่านมา ICAC ประสบปัญหาการร้องเรียนเท็จ และการร้องเรียนเพื่อกลั่นแกล้ง ข้าราชการที่บริสุทธิ์อยู่บ่อยครั้ง จึงได้มีมาตรการเพื่อลดปัญหาดังกล่าว คือ ออกกฎหมายให้การ ร้องเรียนเท็จเป็นความผิด มีโทษจำคุก 1 ปี และปรับ 20,000 เหรียญฮ่องกง หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งได้ผลเป็นที่

น่าพอใจ

การคุ้มครองพยานเป็นหัวใจของการปราบปรามการทุจริตของ ICAC กล่าวคือ ICAC ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองพยานและผู้ให้เบาะแสอย่างเต็มที่ ในกรณีที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ICAC ก็จะดำเนินการคุ้มครองพยานและหากเป็นเรื่องที่รุนแรงอาจจะให้พยานเปลี่ยน ชื่อและย้ายที่อยู่ หากผู้ใดเปิดเผยชื่อของบุคคลที่อยู่ระหว่างการสืบสวนหรือรอหมายค้นหรือถูกจับกุม หรือเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการสืบสวนให้บุคคลใดทราบถือว่าเป็นความผิด (กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน Cap 201 มาตรา 30) ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Cap 201) ไม่สามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานในคดีอาญาหรือคดีแพ่งใด ๆ ได้ และผู้เป็นพยานในคดีอาญาหรือคดีแพ่งใด ๆ ไม่ถูกผูกพันให้เปิดเผยชื่อที่อยู่ของผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ให้ความช่วยเหลือกับกรรมการเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Cap 201) (กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Cap 201) มาตรา 30 A (1)) และเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2543 กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน (Witness Protection Ordinance (Cap 564)) ได้มีผลบังคับใช้

ตามกฎหมาย ICAC สามารถจับกุมบุคคลซึ่งต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตาม กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการอิสระปราบปรามการทุจริต (Cap 204) กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Cap 201) และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Cap 554) หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำ ผิดโดยใช้อำนาจมีชอบทำการกรร โชกข่มขู่ โดยไม่ต้องมีหมาย (ตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรอิสระ ปราบปรามการทุจริต (Cap 204 มาตรา 10 (1)) และในระหว่างการสืบสวนการกระทำผิดตาม กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Cap 201) หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Cap 554) หาก ปรากฏว่ามีการกระทำความผิดอื่นด้วย สามารถจับกุมบุคคลต้องสงสัยว่ากระทำผิดอื่นนั้น โดยไม่ต้อง มีหมาย เมื่อสงสัยว่าความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับความผิดที่ต้องสงสัยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Cap 201) และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Cap 554) (กฎหมายว่าด้วยองค์กรอิสระปราบปรามการทุจริต (Cap 204) มาตรา 10 (2)) ทั้งนี้การควบคุมตัวจะสามารถควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง

การปราบปรามการทุจริตภาคเอกชน

การคอร์รัปชันในภาคธุรกิจเอกชนมีทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน โดยข้าราชการ ที่ไม่เกี่ยวข้องก็คือกรณีการคอร์รัปชันระหว่างธุรกิจกับธุรกิจด้วยกัน กรณีที่ข้าราชการจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยก็มีเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะ โครงการสาธารณะที่ธุรกิจเอกชนเป็นผู้จัดทำโครงการ เช่น การก่อสร้างให้กับหน่วยงานราชการ การจัดซื้อจัดจ้างระหว่างหน่วยงานรัฐและเอกชน และกิจกรรมธุรกิจเอกชนที่มีผู้กำกับดูแลมาจากฝ่ายราชการด้วยกัน เช่น ธนาคารพาณิชย์ บริษัท

ค้า หลักทรัพย์และเงินทุน บริษัทเงินทุน หรือกิจกรรมธุรกิจเอกชนที่ต้องขอใบอนุญาต หรือมีการควบคุม มาตรฐานจากฝ่ายราชการ ดังนั้นการคอร์รัปชันในภาคธุรกิจเอกชนจึงมักโยงใยกับการคอร์รัปชันของ ข้าราชการด้วย⁹⁴ ทั้งนี้ เนื่องจาก ฮองกงเป็นเมืองท่า และเป็นศูนย์กลางการเงินการธนาคาร การค้า และการลงทุน รวมถึงธุรกิจเกี่ยวกับการขนส่งซึ่งเป็นธุรกิจที่มีขนาดใหญ่และสำคัญต่อฮองกงมาก ICAC จึงได้ให้ความสำคัญกับการทุจริตในภาคเอกชนเป็นอย่างมาก โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือสร้าง ความเป็นธรรมและบรรยากาศการค้าการลงทุนที่ดีที่สุดและก่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเท่าเทียมกัน

การรับเรื่องร้องเรียนด้านการทุจริตภาคเอกชน ส่วนใหญ่จะเป็นการร้องเรียนจาก ผู้แจ้งเบาะแส (Whistle blowers) และบัตรสนเท่ห์ ลูกจ้างที่ไม่พอใจ การรายงานจากหน่วยงานของรัฐที่พบการกระทำทุจริตของเอกชน เหยื่อหรือบริษัทที่เสียผลประโยชน์ เช่น แพ้การประมูลหรือการว่าจ้าง โดย ICAC จะมีการทำงานเชิงรุกในการเข้าไปตรวจสอบที่เสี่ยงต่อการทุจริต เป็นต้น

การร้องเรียนการทุจริตภาคเอกชน เริ่มมีปริมาณสูงกว่าการร้องเรียนการทุจริตภาครัฐ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 โดยมีสัดส่วนการร้องเรียนสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากฮองกงเป็นเมืองท่า และ เมืองเศรษฐกิจที่สำคัญ การค้าขายและธุรกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ ICAC ต้องปรับตัว และ วิธีการทำงานให้ทันต่อสถานการณ์และรูปแบบการทุจริตที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจาก ICAC ได้พบว่า ปัญหาการทุจริตในภาคเอกชน เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการทุจริตในภาครัฐขนาดใหญ่ และมีมูลค่าความเสียหายสูงมากกว่าการทุจริตในรูปแบบอื่น ๆ มีลักษณะที่ซับซ้อน และใช้เทคโนโลยีที่ยากต่อการ สืบสวน ซึ่งในปี ค.ศ. 2006 การทุจริตภาคเอกชนมีสัดส่วนถึงร้อยละ 61 ของการทุจริตทั้งหมด ในขณะที่การทุจริตภาครัฐมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 39

ICAC ได้ดำเนินการอย่างจริงจังในการปราบปรามการทุจริตในภาคเอกชน และได้ดำเนินการเชิงรุกร่วมกับการดำเนินงานด้านการป้องกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคดีการทุจริตในภาคเอกชนของ ICAC เมื่อส่งอัยการเพื่อสั่งฟ้องศาลแล้ว ศาลมีคำสั่งตัดสินตามพยานหลักฐานและการสืบสวนของ ICAC ถึงเกือบร้อยละ 90 ตัวอย่างคดีการทุจริตในภาคเอกชนที่ ICAC ฮองกง มีทั้งการทุจริตไบ รูปแบบของร่วมกับภาครัฐ และการทุจริตในภาคเอกชนกับเอกชน

การสืบสวนสอบสวนทางการเงิน (Financial Investigation Unit (คบบ))

ศูนย์กลางทางการเงิน ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับ การทุจริตเป็นจำนวนมาก ICAC ได้ตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของเรื่องดังกล่าว และได้จัดตั้ง ศูนย์ การสืบสวนทางการเงินขึ้นในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 1988 มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อสนับสนุนข้อมูล เชิงลึกด้านการเงินให้แก่ส่วนงานสืบสวนสอบสวนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของ

⁹⁴ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 91. หน้า 255.

ICAC โดย บทบาทจะเป็นศูนย์กลางเพื่อสืบสวนสอบสวนทางการเงินเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานทางการเงิน การจด ทะเบียนการค้าและทะเบียนที่ดิน เพื่อส่วนงานสืบสวนสอบสวนนำไปดำเนินการต่อตามความเหมาะสมของแต่ละคดี ข้อมูลสำคัญๆ ที่มักจะได้รับการประสานงานเพื่อจัดหาข้อมูล ได้แก่ บัญชี ธนาคารและธุรกรรมทางการเงินที่มีปัญหา การตรวจสอบประวัติทางการเงิน การเบิกจ่าย การฝาก ถอนเงิน การเปิดปิดบัญชี และลายเซ็นเกี่ยวกับสัญญาการเงิน โดย FIU จะทำหน้าที่ควบคุมดูแล มาตรฐานของข้อมูลทางการเงินที่ได้มา ติดตามข้อมูลที่ล่าช้า และสร้างเครือข่ายกับทางธนาคารต่าง ๆ เพื่อประโยชน์และความรวดเร็วของการประสานขอข้อมูล ทั้งนี้ เมื่อ FIU ได้รับข้อมูลแล้วจะทำการ วิเคราะห์เส้นทางการเงินเพื่อนำเสนอต่อฝ่ายสืบสวนสอบสวน FIU ให้ความช่วยเหลือ'ในกรณีที่มีการ ยึดอายัดทรัพย์สิน การให้ความเห็นอย่างผู้เชี่ยวชาญในกรณีที่ ICAC นำคดีส่งอัยการฟ้องศาล รวมถึง การจัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพแก่เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน

ICAC ได้รับประโยชน์จากการก่อตั้ง FIU หลายประการ อาทิเช่น สามารถลดค่าใช้จ่ายในคดีที่ต้องมีการจ้างผู้เชี่ยวชาญทางบัญชีและการเงินจากภายนอก โดยผู้เชี่ยวชาญของ FIU สามารถเจาะจงและลึกในรายละเอียดได้ตั้งแต่เริ่มการสืบสวนสอบสวน ยกเว้นมาตรฐานการสืบสวนสอบสวนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถเป็นผู้เชี่ยวชาญในชั้นศาลได้ และในอนาคต ICAC คาดว่าเมื่อประเทศสมาชิกสหประชาชาติเข้าร่วมให้สัตยาบันในอนุสัญญาสหประชาชาติมากขึ้น จะส่งผลดีต่อการประสานข้อมูลและการดำเนินคดีทุจริตระหว่างประเทศ

สำหรับคดีทุจริตทางการเงินที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ได้แก่ การทำสัญญาซื้อขายและ เส้นทางการเงินที่กระหว่างบริษัทแม่และบริษัทในเครือ มีการฟอกเงิน และมีการทำใบสำคัญราคาสูง เกินจริงเพื่อยกย้ายถ่ายเทผลกำไรหรือหนีสินไปมา เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและภาษี การทุจริต ด้วยการปันหุ้น การทุจริตในกองทุนของรัฐและเอกชน แผนการค้าและลงทุนปลอมที่มีการ โอนเงินเท็จ การรับเงินสินบนผ่านบัญชีลับ เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคของการสืบสวนสอบสวนทางการเงินที่ FIU ประสบ คือ ข้อมูล ชิ้นเล็ก ๆ ที่กระจัดกระจาย ยากที่จะเชื่อมโยงและหาที่มาที่ไป การทุจริตทางการเงินมักมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเกี่ยวข้องและใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ส่งผลให้ยากต่อการพิสูจน์หลักฐาน กระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดคดีทุจริตข้ามชาติ การหลบเลี่ยงภาษีและยกย้ายเงินเข้ามาและออกไปนอกประเทศ ทำให้ ICAC และศูนย์ FIU ต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการคัดสรรเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะตามสาขาความจำเป็นที่เปลี่ยนแปลงไป

ทั้งนี้เมื่อหน่วยงานปราบปรามการทุจริตได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนเสร็จ เรียบร้อยแล้ว จะดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานพร้อมทั้งสำนวนคดี ส่งไปยังอัยการสูงสุด (Secretary for

Justice) เพื่อให้อัยการสูงสุดพิจารณาว่าควรดำเนินการฟ้องร้องในชั้นศาลต่อไป⁹⁵

2.) หน่วยงาน ป้องกัน การ ทู จริ ต (Corruption Prevention Department) ตรวจสอบ วิถีปฏิบัติและขั้นตอนการดำเนินงานของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ เพื่อหาทางลดโอกาสที่จะเกิดการกระทำทุจริตและให้คำแนะนำการป้องกันการทุจริตตามที่ภาคเอกชนร้องขอ

งานด้านการป้องกันการทุจริตของ ICAC ถือเป็นหัวใจสำคัญของการต่อต้านการทุจริตไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการปราบปรามการทุจริต โดย ICAC จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบวิธีการปฏิบัติและขั้นตอนการปฏิบัติงานของส่วนราชการและหน่วยงานรัฐเพื่อทบทวนวิธีการทำงานและชี้ช่องโหว่ในการทำงาน และให้คำแนะนำในการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานเพื่อขจัดโอกาสในการกระทำทุจริตรวมทั้งให้คำแนะนำแก่ภาคเอกชนด้วย

3) หน่วยงานส่งเสริมชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations Department) รับผิดชอบการให้ความรู้แก่สาธารณชนถึงผลร้ายของภากรทุจริต รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากสาธารณะในการปราบปรามการทุจริต

หน่วยงานส่งเสริมชุมชนสัมพันธ์นี้มีส่วนในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาคอร์รัปชันให้แก่ประชาชน เนื่องจากสำนักงาน ICAC มีความเชื่อว่าพันธมิตรที่ดีที่สุดในการต่อต้านคอร์รัปชัน คือ ประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานจะออกไปพบปะกับประชาชนในทุก ระดับ ทุกสาขาอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงผลร้ายของคอร์รัปชัน และปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ทางกฎหมาย และภารกิจของสำนักงาน ICAC ในรูปของการให้คำบรรยาย การจัด ประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การได้เวที หรือการแสดงละครเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชัน โดยใช้ ภาษาง่ายๆ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ เพื่อณรงค์ การต่อต้านคอร์รัปชัน การบรรจุ ความรู้เรื่อง การต่อต้านคอร์รัปชันในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ชั้น ประถม และการสนับสนุนให้ภาค ธุรกิจดำเนินธุรกิจโดยยึดหลัก Corporate Codes of Conduct เป็นต้น⁹⁶

การปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงาน ICAC นั้น กฎหมายว่าด้วยองค์กระออิสระปราบปรามการทุจริต (Independent Commission Against Corruption Ordinance) (Cap 204) ได้บัญญัติให้อำนาจไว้หลาย ประการ เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่ง อำนาจในการดำเนินคดีที่สำคัญเช่น

⁹⁵ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผน. (2549). *กรณีศึกษา การดำเนินงานองค์กรปราบปรามการทุจริต ICAC นิวเซาท์เวล ICAC ออสเตรเลีย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หน้า 9.

⁹⁶ ชนินาฏ ลีตส์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 92. หน้า 65.

ก. เข้าไปใบสถานที่ราชการและให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตอบคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และมอบคำสั่ง เอกสารคู่มือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง⁹⁷

ข. เรียกบันทึกสมุคบัญญัติและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของส่วนราชการ ซึ่งอยู่ในความครอบครองหรือควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐ⁹⁸

ค. ออกหมายค้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าค้นสถานที่เพื่อหาหลักฐาน พนักงาน เจ้าหน้าที่ ของ ICAC อาจใช้กำลังได้ในกรณีจำเป็น⁹⁹

ง. จับกุมบุคคลที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยองค์ริสระปราบปรามการทุจริต (Independent Commission Against Corruption Ordinance) (Cap 204) กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Prevention of Bribery Ordinance) (Cap 201) และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Elections Corrupt and Illegal Conduct Ordinance) (Cap 554) โดยไม่ต้องมีหมายจับ¹⁰⁰

จ. ในระหว่างการสืบสวนการกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Prevention of Bribery Ordinance) (Cap 201) และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Elections Corrupt and Illegal Conduct Ordinance) (Cap 554) หากปรากฏว่ามีการกระทำความผิดอื่นด้วย สามารถจับกุมบุคคลต้องสงสัยว่ากระทำความผิดอื่นนั้น โดยไม่ต้องมีหมายจับเมื่อสงสัยว่าความผิดนั้น เกี่ยวข้องกับความผิดที่ต้องสงสัยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการให้สินบน (Prevention of Bribery Ordinance) (Cap 201) และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Elections Corrupt and Illegal Conduct Ordinance) (Cap 554)¹⁰¹

ฉ. มีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาและพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราว¹⁰²

ช. ขอลหมายค้นจากศาลในการดำเนินการค้นสถานที่เพื่อหาหลักฐานในคดี¹⁰³

ซ. มีอำนาจค้นตัวและจับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด มีอำนาจค้นสถานที่ที่ผู้ต้องสงสัยหลบหนีการจับกุมไปซ่อนตัวอยู่เพื่อหาหลักฐานการกระทำความผิด และมีอำนาจยึดและ ควบคุมสิ่งของใด ๆ ที่เชื่อว่าเป็นหลักฐานการกระทำความผิด¹⁰⁴

⁹⁷ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 13 (1b).

⁹⁸ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 13 (2a) (2b).

⁹⁹ Prevention of Bribery Ordinance section 17.

¹⁰⁰ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 10 (1).

¹⁰¹ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 10 (2).

¹⁰² Independent Commission Against Corruption Ordinance section 10 A.

¹⁰³ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 10 B.

¹⁰⁴ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 10 C.

ฉ. ถ่ายภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ วัดส่วนสูงและชั่งน้ำหนักของบุคคลผู้ถูกจับกุม¹⁰⁵

ญ. มีอำนาจเก็บตัวอย่างจากบุคคลผู้ถูกจับกุมเพื่อหาหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์¹⁰⁶

ฎ. มีอำนาจจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด¹⁰⁷

ฏ. มีอำนาจไต่สวนสืบหา ตรวจสอบ เรียก เอกสาร ทำสำเนาบัญชี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด¹⁰⁸

ฐ. ขออำนาจศาลให้หน่วยงานด้านภาษีจัดหาให้ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและให้ความช่วยเหลืออื่นตามที่คณะกรรมการ (Commission) หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอ¹⁰⁹

ฑ. ขออำนาจศาลเรียกบุคคลผู้ต้องสงสัยให้ข้อมูลรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครอบครัว รวมทั้งการเรียกเอกสารที่เกี่ยวข้องจากบุคคลอื่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และบัญชีธนาคารของผู้ต้องสงสัย ภริยา บุตร และบิดามารดาด้วย รวมทั้งเรียกบุคคลมาให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด¹¹⁰

ฒ. ขออำนาจศาลในการออกคำสั่งห้ามการกระทำใด ๆ ต่อทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด¹¹¹

ณ. ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นในการปฏิบัติหน้าที่¹¹²

ด. ขออำนาจศาลสั่งให้บุคคลผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด มอบหนังสือเดินทาง (Travel Document) ให้แก่กรรมการ (The Commissioner)¹¹³

ปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption : UNCAC) เรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2548 โดยกำหนดให้เขตปกครองพิเศษฮ่องกงเป็นส่วนรับผิดชอบการดำเนินการตามพันธกรณีของอนุสัญญาฯ กล่าวคือ เมื่อมีการร้องขอหรือมีคำร้องขอความร่วมมือระหว่างกันทางกฎหมายเข้ามายังประเทศจีนให้ผ่านเขตปกครองพิเศษ

¹⁰⁵ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 10 D.

¹⁰⁶ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 10 E.

¹⁰⁷ Independent Commission Against Corruption Ordinance section 13 D.

¹⁰⁸ Prevention of Bribery Ordinance section 13.

¹⁰⁹ Prevention of Bribery Ordinance section 13 A.

¹¹⁰ Prevention of Bribery Ordinance section 14.

¹¹¹ Prevention of Bribery Ordinance section 14 C.

¹¹² Prevention of Bribery Ordinance section 16.

¹¹³ Prevention of Bribery Ordinance section 17 A.

ฮ่องกง เพื่อการดำเนินการให้เป็นไปตามพันธกรณี หากมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีนให้เขตปกครองพิเศษ ฮ่องกงทำเรื่องมายังรัฐบาลกลาง เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป ซึ่ง ICAC มีบุคลากรทั้งหมดประมาณ 1,000 คน ได้รับงบประมาณเฉลี่ยประมาณ 3,000 ล้านบาท/ปี ซึ่งนับว่าเป็นงบประมาณที่สูงมาก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรและขนาดของเขตปกครองพิเศษฮ่องกงและเมื่อเทียบกับองค์กรป้องกัน และปราบปรามของประเทศอื่น ๆ¹¹⁴

3.4.3.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในส่วนของกรณีทนายความให้ความช่วยเหลือนั้น ได้มีบัญญัติไว้ใน Independent Commission Against Corruption Order (Cap 204 A) (Treatment of detained persons) Paragraph 4¹¹⁵ ได้บัญญัติว่า

(1) บุคคลที่ถูกคุมขังจะได้รับโอกาสอย่างสมเหตุสมผลในการที่จะติดต่อสื่อสารและปรึกษากับที่ปรึกษาทางกฎหมาย ซึ่งกระทำต่อหน้าเจ้าหน้าที่แต่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถได้ยินการปรึกษาดังกล่าว เว้นแต่การติดต่อสื่อสารหรือการปรึกษานั้นจะเป็นอุปสรรคหรือทำให้เกิดความล่าช้าในการสอบสวนหรือการบริหารงานยุติธรรม

(2) เพื่อจุดประสงค์ในการเตรียมตัวต่อสู้คดีของบุคคลที่ถูกคุมขังตามคำสั่งของศาล บุคคลที่ถูกคุมขังจะได้รับอนุญาต

(a) จัดหาวัสดุการเขียนและการที่จะมีหนังสือถึงที่ปรึกษาทางกฎหมาย ญาติและเพื่อนของเขา ซึ่งจะส่งให้ด้วยความล่าช้า น้อยที่สุด

(b) พுகุยทางโทรศัพท์กับที่ปรึกษาทางกฎหมาย ญาติ และเพื่อนของเขา เว้นแต่การติดต่อสื่อสารนั้นเป็นสาเหตุทำให้เกิดอุปสรรคในการสอบสวน หรือการบริหารงานยุติธรรม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาที่อยู่ภายใต้การสอบสวนของ ICAC นั้น ย่อมมีสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารและปรึกษากับทนายความเป็นการส่วนตัว และสามารถนำทนายความเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนได้¹¹⁶ ซึ่งเท่ากับกระบวนการสอบสวนของ ICAC ได้ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการมีทนายความเข้ามาช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิของตน นอกจากนั้นก่อนที่เจ้าหน้าที่จะสอบคำให้การผู้ถูกกล่าวหาจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่าเขามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็

¹¹⁴ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานต่างประเทศ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 93. หน้า 99-100.

¹¹⁵ Independent Commission Against Corruption (Treatment of detained persons) Order (Cap 204 A) paragraph 4

¹¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานต่างประเทศ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 93. หน้า 103.

ได้¹¹⁷

นอกจากนั้น ในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการสอบสวนของ ICAC นั้น ต้องดำเนินการตามบทบัญญัติของกฎหมาย Hong Kong Bill of Rights Ordinance 1991 ด้วย¹¹⁸ ซึ่ง Hong Kong Bill of Rights Ordinance 1991 เป็นกฎหมายที่นำเอาหลักของ The International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง) มาบัญญัติไว้ โดยในส่วนของ การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ หมายค้นนั้น ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 8 ข้อ II¹¹⁹ ดังนี้

(1) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

(2) ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

(a) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(b) สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้

(c) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

(d) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้น ไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทนในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน ...”

ดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการสอบสวนของ ICAC นอกจากจะได้รับการสิทธิในการติดต่อสื่อสารและปรึกษากับทนายความเป็นการส่วนตัวในชั้นจับกุมคุมขังแล้ว ในชั้นของการสอบสวน หรือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา ก็สามารถนำทนายความเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนได้ และหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทนายความ ICAC ก็จะต้องดำเนินการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทรัพย์สินเพียงพอในการจะชำระค่าใช้จ่ายในการแต่งตั้ง

¹¹⁷ Hong Kong ICAC Person under ICAC Investigation.

¹¹⁸ Hong Kong Bill of Rights Ordinance 1991 section 14.

¹¹⁹ Hong Kong Bill of Rights Ordinance 1991 section 8 article 11.

ทนายความชั้น

3.4.4 ประเทศออสเตรเลีย

3.4.4.1 การสอบสวนคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของประเทศออสเตรเลีย

หน่วยงาน Independent Commission Against Corruption (ICAC, NSW) ถือเป็นองค์กรหลักของประเทศออสเตรเลีย ที่มีอำนาจดำเนินคดีเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน มีขอบเขตการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมทั้งนักการเมือง ศาล และข้าราชการทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น¹²⁰ จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติ Independent Commission Against Corruption Act 1988 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะและพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิด ตลอดจนกำหนดแนวทางปฏิบัติที่พึงจะเป็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นองค์กรอิสระแยกจากฝ่ายบริหารและการแทรกแซงทางการเมือง โดยมีอำนาจหน้าที่จำกัดในรัฐนิวเซาท์เวลส์ ซึ่งเป็นรัฐที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศออสเตรเลีย¹²¹

หน่วยงาน ICAC, NSW มีอำนาจหน้าที่ด้านปราบปรามการทุจริต สามารถสรุปรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการได้ส่วน ดังนี้¹²²

1) การรับเรื่องร้องเรียน

หน่วยงาน ICAC, NSW รับเรื่องโดย

ก. บุคคลหนึ่งบุคคลใดอาจทำคำร้องเรียนเกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการทุจริตส่งมายังหน่วยงาน ICAC, NSW¹²³

ข. เจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่ระบุใน section 11 เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน ผู้บัญชาการ ตำรวจ หัวหน้าหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ที่จะต้อง รายงานให้หน่วยงาน ICAC, NSW ทราบเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือเรื่องทุจริตหรือต่อไปในทางทุจริต¹²⁴

ค. สภากลางและสภาสูงของ NEW SOUTH WALES อาจส่งเรื่องทุจริตมาให้หน่วยงาน ICAC, NSW¹²⁵

ง. หน่วยงาน ICAC, NSW อาจเริ่มทำการสืบสวนสอบสวนเองก็ได้โดยการรับเรื่อง

¹²⁰ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. อังแล้วเชิงอรรถที่ 91. หน้า 263.

¹²¹ ปรัชิตา จงอุดมฤกษ์. (2548). การป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศออสเตรเลีย, 15(5). หน้า 18.

¹²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 19 - 21.

¹²³ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 10.

¹²⁴ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 11.

¹²⁵ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 13(1)(b).

ร้องเรียน การรายงานจากหน่วยงานต่าง ๆ หรือการอ้างอิงส่งมาให้¹²⁶

2) การพิจารณาับเรื่องร้องเรียน

หลักเกณฑ์การพิจารณาับเรื่องร้องเรียนไว้พิจารณา มีดังนี้

(1) ต้องเป็นเรื่องร้องเรียนที่มีเหตุผลน่าเชื่อและเกี่ยวกับการกระทำการทุจริต¹²⁷

(2) เรื่องที่ร้องเรียนต้องเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องหรือเป็นความผิดอาญา ความผิดวินัย หรือเป็นเรื่องที่หากสอบสวนแล้วเป็นความจริงจะทำให้มีการลงโทษให้ออกจากราชการ¹²⁸

(3) หน่วยงาน ICAC, NSW ต้องรับเรื่องร้องเรียนที่ส่งมาจากสภาทั้งสอง¹²⁹

ทั้งนี้ ICAC, NSW จะให้ความสำคัญต่อการทุจริตคอร์รัปชันที่มีการวางแผนทำเป็นระบบ และเลือกที่จะเจาะเน้นเฉพาะกรณีที่สำคัญที่ต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไข¹³⁰ เช่น คดีที่วงเงินสินบน เป็นจำนวนมาก หรือคดีความที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะที่แม้ปริมาณวงเงินที่เกี่ยวข้อง อาจมีเพียงเล็กน้อยก็ตาม ซึ่งการที่ ICAC, NSW ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการกับทุกคดีที่มีการร้องเรียนได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ดังนั้นเรื่องใดที่ ICAC, NSW ไม่ได้รับไว้ดำเนินการ ก็จะมีหน่วยงานอื่น ๆ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการต่อไป¹³¹

พฤติการณ์เรื่องร้องเรียนที่หน่วยงาน ICAC.NSW อาจดำเนินการหรือไม่ก็ได้มีดังนี้คือ¹³²

(1) เป็นเรื่องเล็กน้อยหรือไม่มีสาระ

(2) เป็นเรื่องเก่าเกินไป

(3) เป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือเป็นการร้องเรียนที่ไม่สุจริต

3) การไต่สวน

3.1) การไต่สวนเบื้องต้น¹³³

การไต่สวนเบื้องต้นจะสามารถกระทำได้ ตัวอย่างเช่น เพื่อเป็นการช่วยในการ

ก. เพื่อทราบพยานและให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกระทำตามที่ร้องเรียน เพื่อความสมบูรณ์ของการไต่สวน หรือ

¹²⁶ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 13(1)(a).

¹²⁷ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 7 section 8.

¹²⁸ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 9.

¹²⁹ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 13 (b).

¹³⁰ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 12 section 12A.

¹³¹ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 91. หน้า 265-267.

¹³² Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 20 (3).

¹³³ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 20A.

ข. เพื่อพิจารณาว่าจะดำเนินการอื่นใดเป็นพิเศษเพื่อความสมบูรณ์ของการไต่สวน ซึ่งผลจากการไต่สวนเบื้องต้นอาจชี้ให้เห็นว่าเรื่องดังกล่าวไม่จำเป็นต้องดำเนินการต่อหรืออาจส่งเรื่องให้หน่วยงานอื่น และในบางกรณีอาจจะนำไปสู่การดำเนินการไต่สวนต่อไป¹³⁴

3.2) การไต่สวน

หน่วยงาน ICAC, NSW มีอำนาจหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริง เพื่อจะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดและสอบปากคำบุคคลเกี่ยวข้องกับเรื่องทุจริต รวมถึงผู้ถูกกล่าวหาในฐานะพยาน โดยการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงาน ICAC, NSW นั้น Independent Commission Against Corruption Act 1988 ได้บัญญัติให้อำนาจไว้หลายประการ เพื่อให้การป้องกันและปราบปราม การทุจริตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอำนาจในการดำเนินคดีที่สำคัญเช่น

ก. มีหนังสือเรียกให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง¹³⁵

ข. มีหนังสือเรียกให้บุคคลใด ๆ จัดส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง¹³⁶

ค. เข้าไปและตรวจสอบสถานที่ของหน่วยงานของรัฐ และตรวจสอบเอกสาร และสิ่งอื่นใด รวมทั้งมีอำนาจสำเนาเอกสารหลักฐานดังกล่าวด้วย¹³⁷

ง. ดำเนินการไต่สวนส่วนบุคคล (Compulsory examinations) และไต่สวนสาธารณะ (Public inquiries)¹³⁸

จ. มีอำนาจเรียกตัวบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาไต่สวนข้อมูล¹³⁹

ฉ. ออกหมายค้น เพื่อเข้าถึงพยานหลักฐานที่เชื่อได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องและเป็น ส่วนหนึ่ง ‘ของกระบวนการสอบสวน’¹⁴⁰ แต่ทั้งนี้เพื่อที่จะปกป้องตนเอง คณะกรรมการ (Commission) ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายให้การได้รับหมายค้นมาจากอำนาจศาลมรัฐเท่านั้น¹⁴¹

¹³⁴ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 96. หน้า 4.

¹³⁵ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 21.

¹³⁶ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 22.

¹³⁷ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 23.

¹³⁸ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 30 - 31.

¹³⁹ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 35.

¹⁴⁰ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 40.

¹⁴¹ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 91. หน้า 268.

ข. ออกหมายจับพยานในกรณีที่ยานละเอียดไม่มาตามหมายเรียก¹⁴²

ข. คณะกรรมการ (Commission) สามารถร้องขออำนาจในการใช้วิธีการดักฟัง ภายใต้ Listening Device Act 1984 เช่น การดักฟังสายโทรศัพท์หรือบันทึกเสียงทางโทรศัพท์โดยอาศัยกฎหมายการดักฟังโทรศัพท์ของออสเตรเลีย (Interception Act 1979) อำนาจดังกล่าวจะต้อง ได้รับจากผู้พิพากษาสหพันธรัฐ (Federal court Judge) อำนาจกระทำดังกล่าวนี้มีความเข้มงวด ภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติที่กำหนดลักษณะความผิดที่เปิดไว้ให้กระทำดังกล่าวได้เท่านั้น¹⁴³

ฉ. ขอให้ตำรวจหรือหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องให้ความคุ้มครองพยานและบุคคล ที่ให้ความช่วยเหลือแก่คณะกรรมการให้พ้นจากการคุกคาม ข่มขู่¹⁴⁴

ทั้งนี้อย่างที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า ICAC, NSW ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ใดได้ แต่มีหน้าที่ในการไต่สวนหาข้อเท็จจริงเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานว่าข้อกล่าวหาเรื่องเรียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำทุจริตคอร์รัปชันนั้นเป็นความจริงหรือไม่ และมีผู้ใดบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดดังกล่าว เพื่อส่งเรื่องให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินคดีต่อไป ดังนั้นบุคคลที่ถูกเรียก ให้มาให้ถ้อยคำในการไต่สวนของคณะกรรมการนั้น จะล้วนแล้วแต่อยู่ในฐานะพยาน ซึ่งรวมถึง ผู้ถูกกล่าวหาที่อาจถูกไต่สวนด้วยเช่นกัน

4) การรายงาน

หน่วยงาน ICAC, NSW จะต้องจัดเตรียมรายงานเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการไต่สวน เพื่อส่งให้กับศาลล่างและศาลสูง พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาหรือ ความผิดทางวินัย รวมทั้งการป้องกันการทุจริตด้วย

5) การฟ้องคดี

ICAC, NSW มีหน้าที่ไต่สวนการทุจริตแต่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีเมื่อทำการ ไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานเรียบร้อยแล้ว ICAC, NSW สามารถส่งรายงานเอกสารและความเห็น ให้แก่อัยการสูงสุด (Director of Public Prosecution) เป็นผู้พิจารณาการฟ้องคดีต่อไป ซึ่ง สำนักงานอัยการสูงสุด (Public Prosecution) มีหน่วยงานเฉพาะสำหรับดำเนินคดีเกี่ยวกับเรื่องที่ รับมาจาก ICAC, NSW¹⁴⁵

6) การคุ้มครองพยาน

¹⁴² Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 36

¹⁴³ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 91. หน้า 268.

¹⁴⁴ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 50.

¹⁴⁵ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 96. หน้า 6.

ประธานคณะกรรมการสามารถขอให้ผู้บัญชาการตำรวจ หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความคุ้มครองพยานบุคคลที่ให้ปากคำ หลักฐาน เอกสาร และความช่วยเหลืออื่นแก่คณะกรรมการ¹⁴⁶ คณะกรรมการสามารถจ่ายค่าใช้จ่ายให้แก่พยานสำหรับการมาเป็นพยานต่อคณะกรรมการ¹⁴⁷ และพยานที่มาปรากฏตัวหรือจะมาปรากฏตัวคณะกรรมการสามารถร้องขอความช่วยเหลือทางการเงินหรือความช่วยเหลือทางกฎหมายต่ออัยการสูงสุดได้¹⁴⁸

3.4.4.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาของประเทศออสเตรเลีย

ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะมีและจัดหาทนายความ นั้น Independent Commission Against Corruption Act 1988 ได้บัญญัติรับรองไว้ใน Section 33 ว่า

(1) ในส่วนที่เกี่ยวกับการไต่สวนส่วนบุคคล¹⁴⁹ หรือการไต่สวนสาธารณะ¹⁵⁰ คณะกรรมการจะอนุญาตให้

(a) บุคคลที่ให้พยานหลักฐาน หรือ

(b) บุคคลตามมาตรา 32¹⁵¹ (บุคคลใดก็ตามรวมถึงผู้ถูกกล่าวหา ที่มีความสำคัญ และมีประโยชน์โดยตรงต่อการไต่สวนสาธารณะ)

มีทนายความในการไต่สวนส่วนบุคคลหรือไต่สวนสาธารณะ

(2) คณะกรรมการต้องให้โอกาสอย่างสมเหตุสมผลในการที่บุคคลที่ให้พยานหลักฐานมีทนายความ

(3) ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการจะปรากฏตัวในการไต่สวนส่วนบุคคลหรือการไต่สวนสาธารณะ

ทั้งนี้ อย่างที่กล่าวไปแล้วว่าบุคคลที่เข้ามาสู่การไต่สวนของคณะกรรมการนั้น ล้วนแล้วแต่ จะเข้ามาในฐานะพยานของคดี ซึ่งรวมถึงตัวผู้ถูกกล่าวหาด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการในการไต่สวนของ ICAC, NSW นั้นก็ได้ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะมีทนายความ เพื่อให้ความช่วยเหลือ ทางด้านคดี และหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีทนายความ คณะกรรมการต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาอันมี ทนายความด้วย โดยดำเนินการจัดหาหรือ

¹⁴⁶ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 50.

¹⁴⁷ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 51.

¹⁴⁸ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 52.

¹⁴⁹ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 30.

¹⁵⁰ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 31.

¹⁵¹ Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 32 74 (A).

แต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา นอกจากนั้น มาตรา 52¹⁵² ยังได้กำหนดว่า

(1) พยานที่มาปรากฏตัวต่อคณะกรรมการอาจจะร้องขอต่ออัยการสูงสุดเพื่อให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางการเงิน

(2) อัยการสูงสุดอาจจะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางการเงินแก่ผู้ร้องขอ ถ้าอัยการสูงสุดเห็นว่าเหมาะสม และมีเหตุผลในข้อหนึ่งข้อใด ดังนี้

(a) พยานจะต้องได้รับความลำบากหากไม่ให้ความช่วยเหลือ

(b) พยานดังกล่าวให้พยานหลักฐานที่สำคัญ

(c) อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ

(3) การให้ความช่วยเหลือนั้น อัยการสูงสุดอาจจะนำบทบัญญัติที่อัยการสูงสุดกำหนดขึ้นในการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายหรือทางการเงินแก่พยาน มาใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรากฏตัวของพยานต่อคณะกรรมการ ซึ่งความช่วยเหลือนั้นได้รับเงินจากรัฐสภา

(4) การให้ความช่วยเหลือนั้น อาจจะจัดให้โดยไม่มีเงื่อนไขหรือมีเงื่อนไขที่ถูกกำหนดขึ้นโดยอัยการสูงสุด...”

ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาที่มาให้ถ้อยคำในการไต่สวนต่อคณะกรรมการนั้นซึ่งถือว่าเป็นการให้ถ้อยคำในฐานะพยานคนหนึ่งนั้น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากอัยการสูงสุดตามมาตรา 52 เช่นกัน ซึ่งหากอัยการสูงสุดพิจารณาแล้ว เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาซึ่งร้องขอความช่วยเหลือทางกฎหมายนั้น จะต้องได้รับความลำบากหากไม่ได้รับความช่วยเหลือ หรือเป็นผู้ให้พยานหลักฐานที่สำคัญ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ อัยการสูงสุดก็จะให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาโดยผู้ถูกกล่าวหาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

อำนาจของหน่วยงาน ICAC, NSW มีอำนาจตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ทุกคน รวมถึงข้าราชการตุลาการ อัยการ ผู้พิพากษา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่ไม่ครอบคลุมข้าราชการตำรวจ ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงาน Police Integrity Commission (PIC)

เมื่อบทบัญญัติของกฎหมาย Independent Commission Against Corruption Act 1988 ให้อำนาจหน้าที่แก่ ICAC, NSW ไว้ ICAC, NSW จึงสามารถดำเนินการสอบสวนการกระทำต่าง ๆ การรับสินบนและการทุจริตในรูปแบบต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนิวเซาท์เวลส์มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือนำไปสู่การกระทำการทุจริต โดยมีอำนาจหน้าที่ที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อเท็จจริง แม้ว่าคณะกรรมการอิสระต่อต้านการทุจริต จะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ใดได้ แต่สามารถ

¹⁵² Independent Commission Against Corruption Act 1988 section 52.

เสนอ คำแนะนำให้รัฐพิจารณาคำวินิจฉัยกับผู้นั้นได้ หรือให้ศาลออกหมายเรียกมาให้ปากคำได้¹⁵³

ICAC, NSW เน้นถึงเป้าหมายสุดท้ายของการทำงาน คือ การป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตเกิดขึ้น (Corruption Prevention) วิธีการที่ ICAC, NSW ทำเป็นหลัก คือ การเปิดเผยพฤติกรรม การกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยผ่านกระบวนการให้ประชาชนได้รับรู้และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ มีการนำเสนอคดีตัวอย่างที่มีการกล่าวอ้างถึงชื่อบุคคลอย่างชัดเจน ซึ่งกฎหมายเปิดช่องให้ทำได้ และกฎหมาย Independent Commission Against Corruption Act 1988 ยังให้อำนาจแก่ ICAC, NSW สามารถบังคับให้พยานหรือเจ้าหน้าที่ที่ถูกสอบสวนต้องพูดความจริง แต่จะนับเอาข้อมูลนี้ไปใช้ในการฟ้องร้องในศาลไม่ได้ เนื่องจากจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อเปิดเผยข้อมูลให้สาธารณะได้รู้เป็นสำคัญ และ ICAC, NSW ไม่ใช่ศาล ประโยชน์หลักของการทำงานของ ICAC, NSW คือ การเรียนรู้ว่าทำไมคนจึงทำผิดหรือกระทำการทุจริต เพื่อหาทางป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำรอย เมื่อมีคำแนะนำชัดเจนแล้ว ICAC, NSW จะส่งคำแนะนำดังกล่าวไปให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องโดยตรง พร้อม ๆ กับส่งให้ รัฐมนตรีของรัฐด้วย¹⁵⁴

3.5 เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

3.5.1 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา

การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาตามกฎหมายไทยปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาไว้ในมาตรา 134 วรรคแรก และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 70 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า ในการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้น หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการไต่สวน หรือกรรมการที่ได้รับมอบหมายตามมาตรา 50 วรรคเจ็ด เห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิด ให้กรรมการหรือพนักงานไต่สวนแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ... และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 72 วรรคแรก ในการไต่สวน หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการไต่สวน เห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิด ให้กรรมการ ป.ป.ช. แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

ส่วนการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 โดยบัญญัติรับรองว่า

¹⁵³ ปิยธิดา จงอุดมฤกษ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 122. หน้า 23.

¹⁵⁴ ปิยธิดา จงอุดมฤกษ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 122. หน้า 14-15.

“ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับแจ้งถึงข้อกล่าวหาโดยละเอียด”

สำหรับการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส นั้น ได้บัญญัติรับรองไว้ในกระบวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน กล่าวคือ เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่าการไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ เพื่อให้โอกาสคู่ความและทนายความยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์ภายในเวลาสี่สิบวัน

3.5.2 สิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือต่อสู้คดี

การคุ้มครองสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาในกฎหมายไทย ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรค 4 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 70 วรรคแรก ที่กำหนดว่า ในการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้น หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการไต่สวน หรือกรรมการที่ได้รับมอบหมาย เห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่ามีมูลความผิดให้กรรมการหรือพนักงานไต่สวนแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรให้ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาและแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74 กำหนดว่า เมื่อผู้ถูกกล่าวหา มาพบเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด และแจ้งข้อกล่าวหาเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี และในกรณีที่เป็นการกล่าวหาว่าร้ายยศผิดปกติ ให้แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ร้ายยศผิดปกติ สถานที่ตั้งของทรัพย์สิน ชื่อและที่อยู่ของผู้ครอบครองหรือมีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ในขณะที่แจ้งข้อกล่าวหา ทั้งนี้เท่าที่ทำได้ด้วย พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงสิทธิการคัดค้านตามมาตรา 56 ในการแจ้งข้อกล่าวหาให้จัดทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร โดยสรุปสาระสำคัญของข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานให้ผู้ถูกกล่าวหา และสรุปสาระสำคัญต้องมีรายละเอียดเพียงพอที่จะใช้ประโยชน์ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้ และต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการนำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจ ไม่เกินสามคนเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำตาม มาตรา 73 และกำหนดกรอบระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาซึ่งกรอบระยะเวลาดังกล่าวต้องไม่เกินสิบห้าวัน นับแต่วันที่ถือว่าได้รับทราบข้อกล่าวหา และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบไว้ด้วย

ส่วนการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือต่อสู้คดีในประเทศ

ฝรั่งเศสนั้น บัญญัติรับรองไว้ในกระบวนการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน กล่าวคือ หลังจากที่ผู้พิพากษาเสร็จสิ้นการไต่สวนและได้แจ้งให้คู่ความและทนายความทราบแล้ว ภายในเวลาสี่สิบวัน คู่ความและทนายความมีสิทธิยื่นคำร้องขอและนำพยานหลักฐานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์ของตน

3.5.3 สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 73 บัญญัติว่า ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิมีทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74 กำหนดว่า ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิมีทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำได้ และข้อ 79 กำหนดว่า ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะนำทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าช่วยเหลือในการตรวจพยานหลักฐานได้

การรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศสปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63-4 ซึ่งบัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวสามารถปรึกษากับทนายความเป็นเวลา 30 นาทีได้ตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการควบคุมตัว

การรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะพบและปรึกษาทนายความของประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 โดยรับรองสิทธิที่จะมีทนายไว้ว่า “ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะมีทนายว่าความให้”

สำหรับการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะพบและปรึกษาทนายความของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง บัญญัติไว้ใน Independent Commission Against Corruption (Treatment of detained persons) Order (Cap 204 A) paragraph 4 (2) เพื่อจุดประสงค์ในการเตรียมตัวต่อสู้คดีของบุคคลที่ถูกคุมขังตามคำสั่งของศาล บุคคลที่ถูกคุมขังจะได้รับอนุญาต

(a) จัดหาวัสดุการเขียนและการที่จะมีหนังสือถึงที่ปรึกษาทนายความ ญาติและเพื่อนของเขา ซึ่งจะส่งให้ด้วยความล่าช้า น้อยที่สุด

(b) พுகคุยทางโทรศัพท์กับที่ปรึกษาทางทนายความ ญาติ และเพื่อนของเขา เว้นแต่การติดต่อสื่อสารนั้นเป็นสาเหตุทำให้เกิดอุปสรรคในการสอบสวน หรือการบริหารงานยุติธรรม

3.5.4 สิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้

การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้ ในกฎหมายไทย ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 บัญญัติว่า ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวน

แจ้งข้อหาก่อนเริ่มถามคำถามให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความ หรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ ส่วนในคดีที่มีอัตราทนายจำคุก ก่อนเริ่มถามคำถามให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้ ส่วนในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2561 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องดังกล่าวไว้แต่อย่างใด

การรับรองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหา ทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ซึ่งกำหนดให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม่อยู่ในฐานะที่จะกำหนดตัวทนายความหรือไม่สามารถที่จะติดต่อทนายความที่ได้รับการคัดเลือกได้ บุคคลนั้นสามารถร้องขอให้มีการจัดทนายความให้ โดยประธานสภาทนายความ

การรับรองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความขยายบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยในคดี *Miranda V. Arizona* โดยศาลสูงสุดอเมริกาคัดสินว่า “ผู้ใดก็ตามที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อสอบสวน จะต้องได้รับการแจ้งโดยชัดแจ้งว่าตนเองมีสิทธิที่จะหารือกับทนายความและอาจให้ทนายความอยู่ด้วยกับตนเองขณะที่มีการสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิที่กล่าวไว้โดยละเอียด ถ้าผู้ต้องหาไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง รัฐจะแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้ต้องหาก่อนเริ่มการสอบสวน จากคำพิพากษาของศาลสูงดังกล่าวต่อมาจึงได้รู้จักกันในชื่อ “หลักเกณฑ์มิเรนด์้า” (*Miranda Rules*)¹⁵⁵ โดยผลแห่งคดี *Miranda V. Arizona* เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตั้งของรัฐบาลกลาง และของมลรัฐจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว

สำหรับการรับรองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาในเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ได้บัญญัติไว้ใน *Hong Kong Bill of Rights Ordinance 1991* มาตรา 8 ข้อ II (2) (d) ว่าในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความ

¹⁵⁵ พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 87. หน้า 32.

ยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน ...”

สำหรับการรับรองสิทธิที่จะได้รับการสอบถามเรื่องทนายความและให้รัฐจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาของประเทศออสเตรเลีย ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะมีและจัดหาทนายความนั้น Independent Commission Against Corruption Act 1988 ได้บัญญัติรับรองไว้ใน Section 33 ว่า

(1) ในส่วนที่เกี่ยวกับการไต่สวนส่วนบุคคลหรือการไต่สวนสาธารณะคณะกรรมการจะอนุญาตให้

(a) บุคคลที่ให้พยานหลักฐาน หรือ

(b) บุคคลตามมาตรา 32 (บุคคลใดก็ตามรวมถึงผู้ถูกกล่าวหา ที่มีความสำคัญ และมีประโยชน์โดยตรงต่อการไต่สวนสาธารณะ)

มีทนายความในการไต่สวนส่วนบุคคลหรือไต่สวนสาธารณะ

(2) คณะกรรมการต้องให้โอกาสอย่างสมเหตุสมผลในการที่บุคคลที่ให้พยานหลักฐานมีทนายความ

(3) ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการจะปรากฏตัวในการไต่สวน ส่วนบุคคลหรือการไต่สวนสาธารณะ

นอกจากนั้น มาตรา 52 ยังได้กำหนดว่า

(1) พยานที่มาปรากฏตัวต่อคณะกรรมการอาจจะร้องขอต่ออัยการสูงสุดเพื่อให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางการเงิน

(2) อัยการสูงสุดอาจจะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางการเงินแก่ผู้ร้องขอ ถ้าอัยการสูงสุดเห็นว่าเหมาะสม และมีเหตุผลในข้อหนึ่งข้อใด ดังนี้

(a) พยานจะต้องได้รับความลำบากหากไม่ให้ความช่วยเหลือ

(b) พยานดังกล่าวให้พยานหลักฐานที่สำคัญ

(c) อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ

(3) การให้ความช่วยเหลือนั้น อัยการสูงสุดอาจจะนำบทบัญญัติที่อัยการสูงสุดกำหนดขึ้นในการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายหรือทางการเงินแก่พยาน มาใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรากฏตัวของพยานต่อคณะกรรมการ ซึ่งความช่วยเหลือนั้นได้รับเงินจากรัฐสภา

(4) การให้ความช่วยเหลือนั้น อาจจะจัดให้โดยไม่มีเงื่อนไขหรือมีเงื่อนไขที่ถูกกำหนดขึ้น โดยอัยการสูงสุด...”

3.5.5 สิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำ

การคุ้มครองสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3 บัญญัติว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ในส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 73 บัญญัติว่า ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้ และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74 กำหนดว่า ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจไม่เกินสามคนเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำได้

ส่วนสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา รับรองสิทธิดังกล่าวโดยศาลสูงสหรัฐอเมริกาพิพากษาขยายความรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 ซึ่งได้พิพากษาไว้ในคดี *Miranda V. Arizona* และในเวลาต่อมาได้ถือเป็น “หลักเกณฑ์มิแรนด้า” (*Miranda Rules*) โดยกำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมในการสอบสวน โดยผลแห่งคดี *Miranda V. Arizona* ดังกล่าว เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทั้งของรัฐบาลกลางและของมลรัฐจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว

ส่วนการสอบสวนเบื้องต้นในประเทศฝรั่งเศส นั้น ทนายความไม่อาจร่วมในการสอบปากคำของตำรวจฝ่ายคดีได้

3.5.6 สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิของตน

การคุ้มครองสิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบสิทธิของตนในประเทศไทยปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาที่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิดังต่อไปนี้

- 1) สิทธิที่ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหา ซึ่งถูกควบคุมหรือยังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก
- 2) สิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- 3) สิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ในชั้นสอบสวน

4) สิทธิได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

5) สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

นอกจากนี้มาตรา 134/4 บัญญัติว่าในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ส่วนในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติรับรองสิทธิในเรื่องดังกล่าวไว้ มีเพียงระบุนิติศักดิ์กล่าวไว้ในแบบบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิคัดค้านคณะกรรมการไต่สวน/คณะไต่สวนเบื้องต้น โดยระบุไว้ในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 74 วรรคท้ายว่า บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบให้เป็นไปตามแบบบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด อันเป็นการกำหนดการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบไว้โดยอ้อม

การรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิของตนในประเทศฝรั่งเศสปรากฏในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส บัญญัติให้บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวจะต้องได้รับแจ้งสิทธิทั้งหลายของเขาโดยทันที ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด รวมทั้งสิทธิของเขาในกรณีที่ได้รับการปล่อยตัว การที่จะรับทราบผลการดำเนินคดีของอัยการแห่งสาธารณรัฐและถ้าบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถจะเข้าใจถึงสิทธิทั้งหลายของเขาได้ การแจ้งสิทธิจะต้องกระทำภายหลังที่เขาอยู่ในสภาพที่จะเข้าใจได้

การรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิของตนในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองสิทธิที่ของผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกบังคับให้ถ้อยคำอันเป็นการปรักปรำตนเอง ไว้ว่า “บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา...”¹⁵⁶ หมายความว่า รัฐมิอาจบังคับให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ถ้อยคำใด ๆ อันจะเป็นการปรักปรำตนเองได้ ต่อมาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความขยายบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนี้ในคดี Miranda V. Arizona โดยศาลสูงสหรัฐอเมริกาตัดสินว่า “ผู้ใดก็ตามที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อสอบสวนจะต้องได้รับการแจ้งโดยชัดแจ้งว่าตนเองมีสิทธิที่จะหาหรือกับทนายความและอาจให้ทนายความอยู่

¹⁵⁶ United States Constitution. Fifth Amendment, “...no person... shall be compelled in any Criminal case to be a witness against himself...”

ด้วยกับตนเองขณะที่มีการสอบสวนเพื่อคุ้มครองสิทธิที่กล่าวไว้โดยละเอียด ในส่วนของการเตือนว่าจำเลยมีสิทธิที่จะอยู่นิ่งเฉย และสิ่งใดที่มีการกล่าวออกมาอาจสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานอันเขาได้ คำเตือนนี้ถือเป็นเรื่องเค็ดขาดก่อนมีการสอบสวนเพื่อให้บุคคลที่ถูกสอบสวนทราบถึงสิทธิของตนเองอย่างเต็มที่ เจ้าพนักงานไม่เพียงแต่ต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิที่จะหารือกับทนายความเท่านั้น หากเขาเป็นคนอนาถจะต้องมีการแต่งตั้งทนายความเพื่อแก้ต่างให้เขาด้วย” จากคำพิพากษาของศาลสูงดังกล่าวต่อมาจึงได้รู้จักกันในชื่อ “หลักเกณฑ์มิเร็นด้า” (Miranda Rules)¹⁵⁷ กล่าวคือผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำของผู้ต้องหาอาจถูกใช้เป็นพยานในชั้นพิจารณาได้ โดยผลแห่งคดี *Miranda v. Arizona* เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งของรัฐบาลกลางและของมลรัฐจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าว

สำหรับการรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบสิทธิของตนในส่วนของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะสอบคำให้การผู้ถูกกล่าวหาจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนว่าเขามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้

¹⁵⁷ พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 87. หน้า 32.